

คำนำ

จากอดีตสังคมไทยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามธรรมชาติ โดยมีบ้านและวัดเป็นศูนย์กลาง เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป รัฐเป็นผู้จัดสวัสดิการให้ย่อมไม่ทั่วถึง เวลาที่ผ่านไปเกิดการสะสมของความไม่ทั่วถึงและไม่ครอบคลุม จนกลายเป็นปัญหาของสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำ มีผู้ด้อยโอกาสและผู้ประสบความยากลำบาก ไม่มีสวัสดิการที่เพียงพอจำนวนมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2546 มีการทดลองจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้น และมีการขยายผลไปทั่วประเทศ อีกทั้งได้ยกระดับเป็นโครงการตามนโยบายสังคมไม่ทอดทิ้งกันของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในปี พ.ศ. 2549 ที่มีอาจารย์ไพฑูรย์ วัฒนศิริธรรม เป็นรัฐมนตรี และเป็นนโยบายของรัฐบาล ปี พ.ศ. 2552 โดยเครือข่ายองค์กรชุมชน ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) ได้ริเริ่ม/ส่งเสริมให้ประชาชนในระดับชุมชนท้องถิ่น ได้ร่วมกันจัดการชีวิตและครอบครัวของตนเองสร้างความเข้มแข็งจาก “การรวมกลุ่มของชุมชน” (Community-Based Organizations: CBOs) เป็น “กองทุนสวัสดิการชุมชน” (Community Welfare Fund)

ปัจจุบัน (กันยายน 2563) มีกองทุนสวัสดิการชุมชนนี้จัดตั้งขึ้นทั้งสิ้น 6,035 กองทุน มีจำนวนสมาชิกกองทุนทั้งหมด 5,941,906 ราย มีเงินกองทุนรวมกว่า 17,688.40 ล้านบาท แยกเป็นเงินสมทบจากสมาชิกจำนวน 11,546.51 ล้านบาท หรือร้อยละ 66 เงินสมทบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต./เทศบาล/อบจ.) จำนวน 1,204.79 ล้านบาท หรือร้อยละ 7 เงินสมทบจากรัฐบาลผ่าน พอช. จำนวน 2,903.05 ล้านบาท หรือร้อยละ 16 เงินสมทบจากหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ (ที่นอกเหนือจากการสมทบที่ผ่าน พอช.) จำนวน 567.66 ล้านบาท หรือร้อยละ 3 และเป็นเงินจากแหล่งอื่น ๆ เช่น ภาคเอกชน เงินบริจาค รายได้ของกองทุน ดอกเบี้ยเงินฝาก รวม 1,466.37 ล้านบาท หรือร้อยละ 8

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นและบริหารงานด้วยการรวมตัวของชุมชน และ พอช. ที่ทำหน้าที่เป็น “องค์กรสนับสนุน” (Supporting Organizations) ข้างต้น ที่ร่วมกันริเริ่มจัดการทางการเงินขั้นต้นสำหรับการดำรงชีพแบบสวัสดิการ และขยายบทบาทไปสู่การสร้างสุขภาพที่ดี จัดที่อยู่อาศัยที่มั่นคง การพัฒนาทักษะอาชีพ และการริเริ่มเศรษฐกิจของประชาชนในระดับชุมชน (ตามบริบทของแต่ละกองทุน) ด้วยกลไกการบริหารงานของชุมชนที่จัดตั้งกันขึ้นเป็นหลัก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) จึงได้รวบรวมผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่มีการริเริ่มสร้างสรรค์ความใหม่แบบต่าง ๆ และเรียกเป็นกรอบเบื้องต้นว่า “การริเริ่มงานนวัตกรรมสังคม” (Social Innovation Initiatives) จำนวน 20 เรื่อง เพื่อเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนางานกองทุนสวัสดิการชุมชนต่าง ๆ ในขั้นตอนต่อไป

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
ส่วนที่ 1 แนวคิด กรอบวิเคราะห์ การริเริ่มนวัตกรรมสังคม (Social Innovation Initiatives) ของกองทุนสวัสดิการชุมชน สถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน	1
หลักการ	1
วิธีการ	2
ส่วนที่ 2 กรณีศึกษา	4
1. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการบูรณาการความร่วมมือขององค์กรชุมชน เพื่อการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะฉุกเฉินของตำบลหนองเหียง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี	4
2. “หุ่นยนต์เดินสอ” เทคโนโลยี-นวัตกรรมชุมชนดูแลผู้สูงอายุ: กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท	6
3. 3 อ./การดูแลตนเอง กับความสำเร็จต่อการลดความเสี่ยงต่อโรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน: กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท	9
4. การจัดระเบียบการใช้ชีวิตประจำวันกับการจัดการสุขภาพ และสวัสดิการชุมชน: กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี	11
5. การนับรวมคนจนที่ตกหล่น ตกขบวน อยู่ข้างหลัง: กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลห้วยเตย อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม	12
6. การสร้างต้นแบบของการช่วยเหลือที่สอดคล้องความต้องการและเป็นไปด้วยความถ่วงเทว: กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพลีน้อย อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ	14
7. การสร้างความร่วมมือเพื่อบูรณาการงานสวัสดิการสังคมต่อ “สมาชิกร่วมองค์กร”: กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา	16
8. การสร้างรายได้ใหม่ และสร้างวิถีของการพึ่งตนเองจากยางก้อนถ้วย: กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลธมณีนี อำเภอยะกัง จังหวัดพังงา	18

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
9. การสร้างร้านค้าชุมชน และการสร้างเศรษฐกิจของชุมชน: กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองม่วง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว	20
10. การบุกเบิกธุรกิจเพื่อสังคมคู่ขนานสวัสดิการชุมชน: กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่าข้าม อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี	21
11. การบูรณาการแบบขากึ่งถือ การสร้างสรรค์ความร่วมมือในระดับชุมชน/ท้องถิ่น: กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	23
12. การจัดสวัสดิการเชิงรุก และโอกาสของการพึ่งตนเองที่นาอ้อ: กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลนาอ้อ (อมวันละบาท) อำเภอเมือง จังหวัดเลย	25
13. การแก้หนี้ในระบบ: กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพหนอง อำเภอฟี้อาก จังหวัดหนองคาย	27
14. การจัดการหนี้ครัวเรือน หนี้ในระบบ และการสร้างเศรษฐกิจชุมชน: กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี	30
15. โรงเรียนแก้หนี้สินภาคครัวเรือน-หนี้สินภาคประชาชน: กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางซุด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	33
16. การทำงานของกลไกร่วมประสานขององค์กรชุมชน: กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองหินปูน อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว	34
17. การแก้ปัญหาที่ดิน การใช้ประโยชน์ทำกิน-การถือครองกรรมสิทธิ์: กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม	36
18. การแปรผลหลักการเกื้อกูล และวัฒนธรรมชุมชนให้เป็นงาน: กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนาโก อำเภอภูฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์	39
19. การจัดการรีไซเคิลโดยชุมชน: กองทุนสวัสดิการชุมชนสัจจะวันละ 1 บาท เทศบาลตำบลที่วัง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช	40
20. งานบริการสวัสดิการสังคมเชิงรุกสำหรับเยาวชน: กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม	41
ส่วนที่ 3 สรุปผลการรวบรวมงานนวัตกรรมสังคม	44
ด้านที่ 1 การพัฒนาการทำงานให้มุ่งสู่การดูแลสุขภาพ-สาธารณสุขของชุมชน	46
ด้านที่ 2 การพัฒนางานเชิงบูรณาการกับองค์กรชุมชนเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริการสวัสดิการสมาชิก	48

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ด้านที่ 3 การจัดการประเด็นทางเศรษฐกิจและการสร้างรายได้ของสมาชิก	50
ด้านที่ 4 การประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ของชุมชนและท้องถิ่นเพื่อ เพิ่มความสามารถในการพึ่งตนเอง (สร้างรายได้ของกองทุน)	51
ด้านที่ 5 การนำทุนความเข้มแข็งและการจัดการเชิงบูรณาการขององค์กรชุมชน ไปร่วมแก้ปัญหาหนี้และความเดือดร้อน	52
กลุ่มที่ 6 การพัฒนาทุนทางสังคม (Social Capital Performance)	54
ด้านที่ 7 การบูรณาการความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อร่วมจัดการปัญหาใน ชุมชน	55
ด้านที่ 8 การขยายบทบาทเชิงรุกต่อประเด็นทางสังคมเป็นงานสวัสดิการชุมชน	56

ส่วนที่ 1

แนวคิด กรอบวิเคราะห์ การริเริ่มนวัตกรรมสังคม (Social Innovation Initiatives)

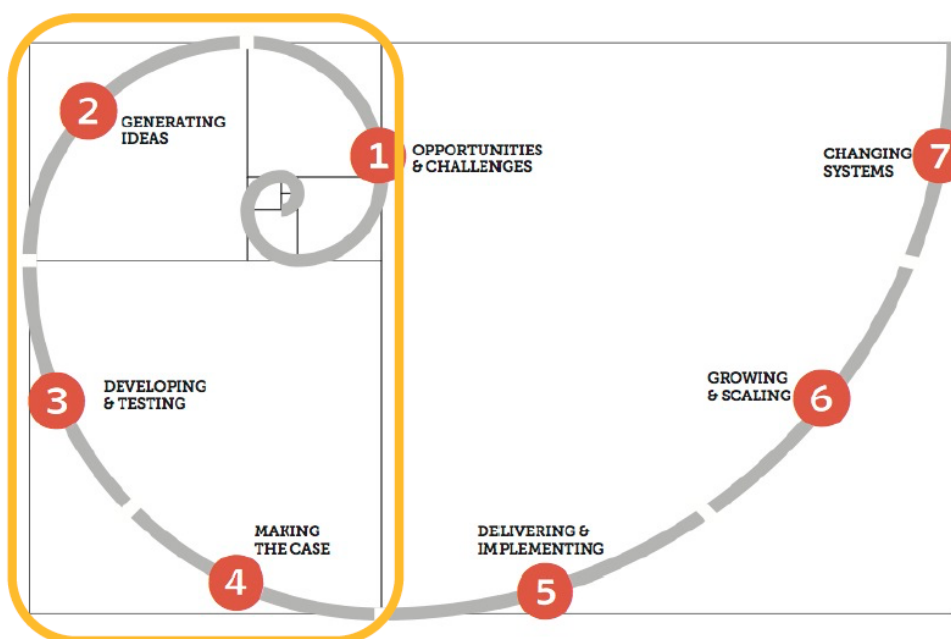
ของกองทุนสวัสดิการชุมชน สถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน (พอช.)

หลักการ

1. ความใหม่ (Newness) ที่สร้างสรรค์ขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์ บริการ และกระบวนการของการดำเนินงานของ “กองทุนสวัสดิการชุมชน” (Community Welfare Fund: CWF) ที่ดำเนินงานสวัสดิการชุมชนต่อสมาชิกในพื้นที่ชุมชน

2. เป็นงานที่สร้างสรรค์ขึ้นในกิจกรรมการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่สร้างความหมายขยายความไปจาก “กิจการเชิงรับไปสู่เชิงรุก” โดยเพิ่มเติมไปมากกว่าการจัดสวัสดิการ (เกิด แก่ เจ็บ ตาย) ไปสู่เรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น งานสังคม-สาธารณสุข สังคม-สิ่งแวดล้อม สังคม-เยาวชน การสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ การจัดการหนี้สินภาคครัวเรือน/หนี้ในระบบ และการบริหารจัดการความร่วมมือและธรรมาภิบาล ฯลฯ

3. เป็น “นวัตกรรมสังคมในระดับริเริ่ม” (Social Innovation Initiative) หมายถึง งานนวัตกรรมสังคมที่จะใช้เป็นกรอบในการพิจารณาเป็นนวัตกรรมสังคมในระดับริเริ่มนี้ เป็นงานที่อยู่ในระหว่างของการดำเนินงานของแต่ละกองทุนฯ ในระหว่างขั้นตอนที่ 3 (Developing & Testing) และ 4 (Making The Case) ซึ่งเป็นงานที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ให้ความสนใจที่จะพัฒนาต่อยอดเพื่อขยายผลเป็นงานพัฒนานวัตกรรมสังคม (Social Innovation Development) ที่จะนำไปสู่การสร้างผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้ส่งผลกระทบต่อวงกว้างมากยิ่งขึ้นไปอีก

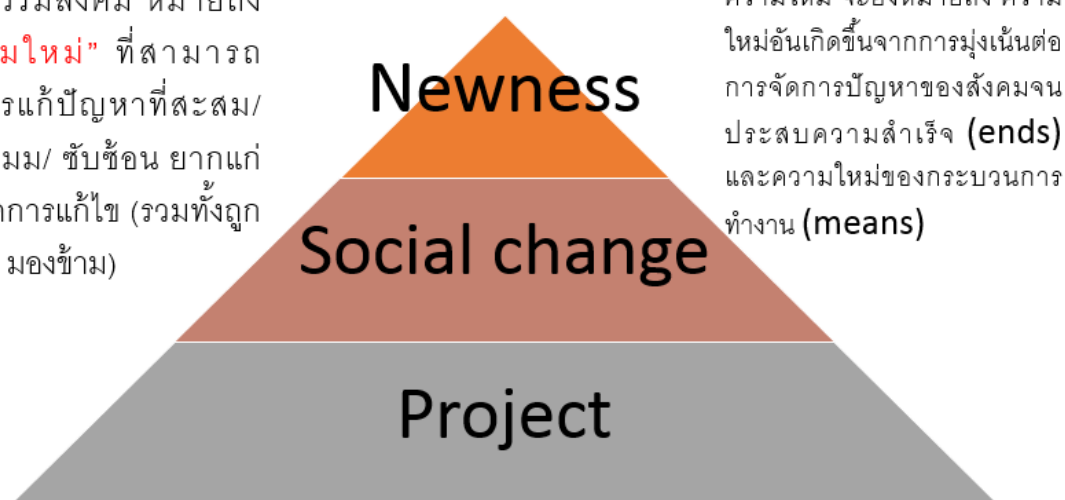

ที่มา: องค์กร NESTA

4. เป็นนวัตกรรมสังคมที่เกิดขึ้นจากการทำงานจากพื้นที่ร่วมปฏิบัติการของสังคม หรือริเริ่มสร้างสรรค์เป็นความใหม่แบบ Bottom-up Approach โดยเป็นกระบวนการทำงาน (แบบ Bottom-up Approach) ที่มีความต่อเนื่องจากการแปรผลสู่นโยบาย แนวทาง และแผนงานจากส่วนกลางไปสู่การปฏิบัติจริง และในระหว่าง การปฏิบัติจนนำไปสู่ความสำเร็จ (เป็นผลผลิต) Bottom-up Approach ได้สร้างสรรค์ความสามารถและผลลัพธ์ ขึ้นใหม่

วิธีการ

นวัตกรรมสังคม หมายถึง “ความใหม่” ที่สามารถจัดการแก้ปัญหาที่สะสม/หมักหมม/ ซับซ้อน ยากแก่การจัดการแก้ไข (รวมทั้งถูกละเลย มองข้าม)

ความใหม่ จะยังหมายถึง ความใหม่อันเกิดขึ้นจากการมุ่งเน้นต่อการจัดการปัญหาของสังคมจนประสบความสำเร็จ (ends) และความใหม่ของกระบวนการทำงาน (means)

1. นำเอากรณีศึกษาซึ่งเป็นผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนจากทั่วประเทศ ที่มีผลการดำเนินงานที่แสดงผลความสำเร็จในกิจกรรม กิจการ และ/หรือโครงการในการแก้ปัญหาทางสังคมของสมาชิก ทั้งในส่วนงานตามบริการปกติเกี่ยวกับการจัดการสวัสดิการสังคม เกิด แก่ เจ็บ และตาย และงานที่เกี่ยวข้องต่อเนื่อง มาเรียบเรียงเพื่อแสดงผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดการบริหาร โดยชุมชน ถือได้ว่าเป็น Community-Based Organizations: CBOs ประเภทหนึ่ง และเป็นกลไกสำคัญร่วมบริหารงานสวัสดิการชุมชนของ พอช.

2. ในเบื้องต้น การเรียบเรียงตาม 1. ผลงานที่จะนำมาอธิบายเป็น “นวัตกรรมสังคม” จะเป็นไปตามวิธีการของการประมวลข้อมูลตามกรอบของ CIPP Model เพื่อนำไปสู่การอธิบายถึงความสามารถต่อการแก้ปัญหาสังคมและผลลัพธ์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

3. นำเอาความสามารถและผลลัพธ์ตาม 2. ไปสังเคราะห์และอธิบายเป็น “ความใหม่” ที่มีการสร้างสรรค์ขึ้น และเป็นกลไกขับเคลื่อนงานไปสู่ความสำเร็จ และความสำเร็จนั้นเป็นการแสดงถึงผลของการแก้ปัญหา และการสร้างผลลัพธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะของการสร้างสรรค์ความเป็นนวัตกรรมสังคม

4. การเรียบเรียงข้อมูลข้างต้น จะนำไปสู่การสรุปถึง “กลุ่ม/ ประเภท” ของการสร้างสรรค์นวัตกรรมสังคม พร้อม ๆ กับการสรุปถึง “กลไกขับเคลื่อน” (Mechanism-driving Force) ที่นำไปสู่ความสำเร็จ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการบริหารจัดการงานนวัตกรรมสังคมของ พอช. ต่อไป

สำนักประสานเครือข่ายสวัสดิการชุมชน
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

ส่วนที่ 2 กรณีศึกษา

1. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการบูรณาการความร่วมมือขององค์กรชุมชน

เพื่อการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะฉุกเฉินของตำบลหนองเหียง อำเภอนพนสนธิคม จังหวัดชลบุรี

ความเป็นมา

ตำบลหนองเหียง เป็นตำบลในอำเภอนพนสนธิคม จังหวัดชลบุรี ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 8 กิโลเมตร และตัวจังหวัดประมาณ 30 กิโลเมตร มีประชากรทั้งหมด 14,123 คน (ตัวเลขปี พ.ศ. 2562) เป็นผู้สูงอายุจำนวน 2,042 คน คิดเป็นร้อยละ 14.45 ของประชากร จากการตรวจประเมินความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน พบว่า เป็นผู้สูงอายุที่ติดบ้าน ติดเตียงจำนวน 30 คน แบ่งเป็นกลุ่มที่ 1-เคลื่อนไหวได้บ้างมีปัญหาการกิน/การขับถ่ายแต่ไม่มีภาวะสับสน จำนวน 16 คน กลุ่มที่ 2-เคลื่อนไหวได้บ้างมีภาวะสับสน และอาจมีปัญหาการกิน/การขับถ่าย จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 3-เคลื่อนไหวเองไม่ได้ และอาจมีปัญหาการกิน/การขับถ่ายหรือเจ็บป่วยรุนแรง จำนวน 3 คน และกลุ่มที่ 4-เคลื่อนไหวเองไม่ได้ เจ็บป่วยรุนแรงหรืออยู่ในระยะสุดท้ายของชีวิต จำนวน 1 คน ในการบริการดูแลด้านสังคม-สาธารณสุขถือว่าผู้สูงอายุและผู้ป่วยเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ในจำนวนนี้มีจำนวน 30 คน ที่เป็นสมาชิกในครอบครัวของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหียง

นอกจากข้อมูลข้างต้นแล้ว จากการร่วมงานระหว่างชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบลหนองเหียง และกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหียง ยังพบว่ามีประชากรที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง (ไม่ใช่ผู้สูงอายุ) อีกจำนวนหนึ่ง เช่น ผู้พิการ ทุพพลภาพ จำนวน 320 คน ในจำนวนนี้มีจำนวน 150 คน ที่เป็นสมาชิกในครอบครัวของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหียง

ปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในระบบการดูแลสุขภาพทั้งในด้านการบริหารและบริการอย่างกว้างขวาง เช่น เวชระเบียน ข้อมูลยา การตรวจวินิจฉัย การรักษาพยาบาล และการคิดค่ารักษาพยาบาล เพื่อช่วยลดงานที่ซ้ำซ้อน ประหยัดเวลา และลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางของผู้รับบริการ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหียง ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบลหนองเหียง สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองเหียง สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองเหียง และกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหียง จึงริเริ่มงานเป็นโครงการบริการในความร่วมมือแบบปฏิบัติการร่วมกันที่จะนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้สำหรับการบริการผู้ป่วยที่มีภาวะฉุกเฉิน ผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงวัย และผู้ที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ให้ได้รับการดูแลและช่วยเหลืออย่างทันที่ทันที่กับสถานการณ์

กิจกรรม

เป็นโครงการตามความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบล ชมรมอาสาสมัครอาสาสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กองทุนสวัสดิการชุมชน และสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองเหียง โดยมีบริษัท มาย หมู่บ้านจำกัด เป็นผู้สนับสนุนเชิงเทคนิคและให้คำปรึกษา ลักษณะของผลิตภัณฑ์หรือบริการของชุมชน เป็นระบบการ

ติดตาม ดูแล และส่งต่อผู้ป่วยผ่านระบบ Application ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ดูแลผู้ป่วย อาสาสมัครสาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้งานร่วมกัน เพื่อการติดตาม ดูแล และส่งต่อผู้ป่วย เป็นการลดขั้นตอน ลดระยะเวลา จัดเก็บข้อมูล และติดตามผู้ป่วยด้วยเอกสาร/แบบฟอร์ม และบันทึกการติดตาม การเยี่ยมบ้าน ผ่านระบบ Application ที่เรียกว่า Moo Ban เป็น Application ที่นำเอาข้อมูลไปบริหารจัดการในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และการออกแบบขึ้นเป็นการเฉพาะสำหรับงานในพื้นที่ตำบลหนองเหียง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

มีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนสมาชิกชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งมีผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียงเข้าร่วมโครงการ พร้อมสำรวจความพร้อมและความต้องการของประชาชนในตำบลหนองเหียง ที่เป็นผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงวัย และผู้ที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ที่สนใจจะเข้าร่วมบริการผู้ป่วยฉุกเฉิน

ผลสำเร็จ

จากการทดลองใช้ Application นี้ ตั้งแต่ 1 พฤษภาคม 2563 มาจนถึงปัจจุบัน มีผู้ป่วยติดเตียงใช้บริการจำนวน 50 ครั้งเรือน (10 รายต่อเดือน โดยเฉลี่ย) และสมาชิกชุมชนที่มีผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียงที่เหลืติดตามและเรียนรู้การใช้งาน ผู้ดูแลผู้ป่วยและอาสาสมัครสาธารณสุขที่ใช้งานระบบ Application สามารถประเมิน คัดกรองผู้ป่วยติดเตียงที่มีภาวะฉุกเฉิน เพื่อเข้าสู่ระบบการส่งต่อผู้ป่วยได้อย่างรวดเร็ว (ภายใน 15 นาที) รวมทั้งแจ้งเหตุอาการด้วยข้อมูลที่แม่นยำมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับ การส่งต่อผู้ป่วยด้วยระบบเดิมที่ต้องให้ญาติโทรแจ้งผู้นำชุมชน/ศูนย์กู้ชีพ หากกรณีที่ญาติไม่อยู่บ้าน ผู้ป่วยก็ไม่สามารถแจ้ง ผู้นำชุมชน/ศูนย์กู้ชีพได้ทันที ต้องรอให้ญาติกลับเข้ามาบ้านถึงจะทราบเหตุ ซึ่งอาจล่าช้าไม่ทันการณ์ จากผลการสำรวจความพึงพอใจ พบว่า ญาติ และ/หรือผู้ป่วยที่เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อการทำงาน (ดูแล/ ส่งต่อ) ในระดับร้อยละ 80

ความใหม่-ความสามารถ

1. การใช้ประโยชน์จาก Application เพื่อบริการงานสาธารณสุข

เป็นโครงการที่ริเริ่มนำเอาเทคโนโลยีการสื่อสาร Application และระบบงานอิเล็กทรอนิกส์ เข้ามาร่วมรองรับการบริการต่อการดูแลผู้สูงวัยหรือผู้ป่วยติดเตียง (รวมทั้งผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง) ซึ่งเป็นการนำเอาเครื่องมืออุปกรณ์/ เทคโนโลยี เข้ามาร่วมพัฒนาประสิทธิภาพและความแม่นยำของข้อมูลในการทำงานของกำลังคนที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข

2. การบูรณาการทำงานในพื้นที่จริงของชุมชน

การริเริ่มและผลความสำเร็จในเบื้องต้นของงานโครงการนี้ เป็นงานที่เกิดจากด้วยความร่วมมือขององค์กรในระดับชุมชน ที่มีพันธกิจในการดำเนินการเกี่ยวกับงานสาธารณสุขและการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในพื้นที่ เป็นการบูรณาการระบบงานที่มีความประสงค์ที่จะพัฒนาบริการ มีความพร้อม มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขององค์การแบบรัฐ เอกชน และประชาชน ประกอบด้วย (1) องค์การบริหารส่วนตำบล (ภาครัฐ-ท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรในระดับเล็กที่สุด) (2) กองทุนสวัสดิการชุมชน และสภา

องค์กรชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาชน (Community-based Organization: CBOs) ที่ก่อตั้งขึ้นเป็นองค์กรตามนโยบายริเริ่มของสถาบันองค์กรพัฒนาเอกชน (องค์การมหาชน) ซึ่งเป็นองค์กรสนับสนุนของภาครัฐประเภทหนึ่ง (Government Agency) (3) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นบุคลากรอาสาสมัครร่วมงานภาครัฐ และมีลักษณะเป็นบุคลากรแบบกึ่งอาสาสมัคร (Semi-volunteer) (4) บริษัท หมาย หมู่บ้าน จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทผู้สนับสนุนด้านเทคโนโลยี

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

การริเริ่มพัฒนาประสิทธิภาพของการบริการ จากการนำเอาเทคโนโลยีไปประกอบใช้งานเพื่อบริการสุขภาพ เพื่อเป็นการดูแลสุขภาพของประชาชน (ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) เพื่อเป็นงานเชิงรุกของการจัดสวัสดิการชุมชน (ของกองทุนสวัสดิการชุมชน) และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน (ขององค์กรบริหารส่วนตำบล) เป็นผลของร่วมของความร่วมมือเชิงบูรณาการ เป็นการบูรณาการ 2 รูปแบบที่ประกอบรวมเข้าด้วยกัน คือ หนึ่ง บูรณาการระหว่างการทำงานสมัยใหม่ของระบบข้อมูลและเทคโนโลยี Application/ Internet-based กับระบบบริการทางกายภาพ (หมายถึง การรับ-ส่ง และการบริการทางการแพทย์) สอง การบูรณาการหน่วยงานหรือองค์กรชุมชนที่มีอยู่ให้มาทำงานร่วมกัน (Involvement) โดยที่ลักษณะของการบูรณาการนี้ จะเป็นตัวอย่างที่จะนำไปสู่การพัฒนางานด้านบูรณาการในเรื่องอื่น ๆ ในการสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในลำดับต่อไป

2. “หุ่นยนต์ดินสอ” เทคโนโลยี-นวัตกรรมชุมชนดูแลผู้สูงอายุ

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ปัจจุบันมีสมาชิก 1,388 คน คิดเป็น 23.6% ของจำนวนประชากรในตำบลที่มีอยู่จำนวน 5,665 คน เป็นกองทุนที่จัดบริการสวัสดิการชุมชนต่อสมาชิกในเรื่องเกิด แก่ เจ็บ และเสียชีวิต

สำหรับพื้นที่ตำบลห้วยงูมีโครงสร้างประชากรซึ่งประกอบด้วยผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามแนวโน้มของสังคมไทยที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยจำนวนผู้สูงอายุในพื้นที่ของเทศบาลตำบลห้วยงู มีจำนวนผู้สูงอายุจำนวน 1,296 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 5,665 คน หรือคิดเป็น 22.9% โดยมีผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกกองทุนฯ จำนวน 359 คน (หรือคิดเป็น 27.7% ของจำนวนผู้สูงอายุโดยรวมของพื้นที่ แสดงถึงความ เป็นปัญหาพร้อมของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนกับประชากรของเทศบาล)

กิจกรรม

1. ในปี พ.ศ. 2560 องค์กรในพื้นที่ 9 เครือข่าย ประกอบด้วย (1) กองทุนสวัสดิการชุมชน (2) กองทุนสุขภาพ (3) วัด (4) วัดในตำบลห้วยงู (5) อสม. (6) ชมรมผู้สูงอายุ (7) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (8) โรงเรียน (9) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล สร้างองค์กรความร่วมมือทำงานร่วมกันเพื่อจัดการสุขภาพและดูแล

ผู้สูงอายุ โดยจัดตั้ง “บริษัทสร้างสุขตำบลห้วยงู” มีการประสานกับสภาองค์กรชุมชน และสถานีตำรวจ และเครือข่ายอื่นทั้งในและนอกตำบล มีการจัดประชุมทุกเดือน

2. ในปี พ.ศ. 2561 บริษัทสร้างสุขตำบลห้วยงู ได้มีการจัดวางยุทธศาสตร์ 5 ด้านด้วยกัน คือ (1) ยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านสุขภาพ โดยให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลสุขภาพตนเองและคนในครอบครัวและแนะนำคนในชุมชนได้ (2) ยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านสังคม มีการส่งเสริมกิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุหรือศูนย์บริวารและในโรงเรียนผู้สูงอายุ (3) ยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีการปรับสภาพแวดล้อมในบ้านให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น ห้องน้ำ แสงสว่าง และความสะอาด (4) ยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ มีการส่งเสริมอาชีพเพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการออม และ (5) ยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านสวัสดิการ โดยจัดสวัสดิการให้ผู้สูงอายุนอกเหนือจากสวัสดิการของรัฐ

3. เฉพาะบทบาทของกองทุนสวัสดิการชุมชน ก็ยังคงทำงานไปตามกรอบงานที่มีอยู่ คือ ให้ความสำคัญต่อการวางแผนการดูแลผู้สูงอายุแบบบูรณาการและสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้วยการมีแนวทางการดำเนินงานที่เน้นให้สมาชิกและคนในชุมชนทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน และสามารถมีส่วนร่วมได้ในทุกขั้นตอน

4. ในปี พ.ศ. 2562 มีการนำร่องใช้เทคโนโลยี “หุ่นยนต์ดินสอ” ตอบโจทย์ผู้ป่วยติดเตียง โดยบทบาทของกองทุน LTC ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ที่ทำงานร่วมกับเทศบาลตำบลห้วยงู

4.1 หุ่นยนต์ในกิจการ รพ.สต.

หุ่นยนต์ดินสอ — ช่วยทำงานคัดกรอง แนะนำข้อมูลเบื้องต้น

แนะนำทั่วไป

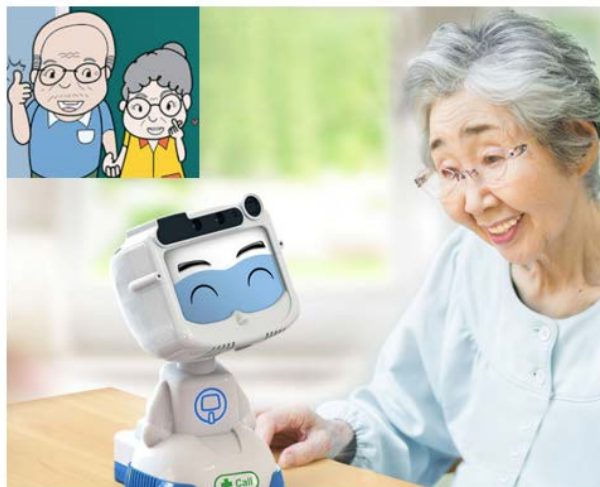
โปรแกรมแจ้งเตือน

ช่วยแบ่งเบาภาระกำลังคน

4.2 หุ่นยนต์ช่วยลดภาระคนดูแล

หุ่นยนต์ดินสอ — ช่วยงานคนดูแล (ดูแลแทนคนดูแล)

ปัจจุบันกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลห้วยงู มีการนำหุ่นยนต์ดินสอ (ตัวลูก) มาให้บริการกับผู้ป่วยติดเตียง จำนวน 5 ราย (และเป็นสมาชิกของกองทุนฯ) โดยจะมีหุ่นยนต์ดินสอ (ตัวแม่) อยู่ที่ รพ.สต.ห้วยงู ระบบการทำงาน/การส่งข้อมูลต่าง ๆ ของตัวแม่และตัวลูกจะทำงานผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งสามารถตั้งโปรแกรมการทำงานแต่ละวันได้ เช่น การวัดความดัน การแจ้งเตือนยา หรือโปรแกรมสนทนาการ เช่น ฟังธรรมะ นอกจากนี้หุ่นยนต์ดินสอยังช่วยเฝ้าระวัง หากผู้ป่วยไม่อยู่ในรัศมี การทำงานของหุ่นยนต์ดินสอก็จะมีสัญญาณแจ้งเตือนไปยัง รพ.สต.

การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) หรือหุ่นยนต์ดินสอมาใช้ทำให้ช่วยแบ่งเบาการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ของ รพ.สต. เช่น กรณีที่เจ้าหน้าที่จะต้องลงพื้นที่ไปทำความสะอาดแผลกดทับให้ผู้ป่วยทุก ๆ วัน ก็เปลี่ยนเป็นการสั่งการผ่านแอปพลิเคชันโดยมองผ่านจอและให้ญาติทำความสะอาดแทน หรือญาติสามารถปรึกษาปัญหาสุขภาพของผู้ป่วยได้โดยไม่ต้องเดินทางมาที่ รพ.สต.

ผลสำเร็จ

ความสำเร็จจากการทดลองใช้งานหุ่นยนต์ดินสอ เป็นกรณีนำร่องตามโครงการความร่วมมือนี้ ได้ทำให้เทศบาลตำบลห้วยงู ได้รับอนุมัติงบประมาณในปี พ.ศ. 2564 จัดซื้อหุ่นยนต์ดินสอเพื่อนำมาใช้งานเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่แล้ว 6 ตัวเป็น 62 ตัว เป็นหุ่นยนต์ตัวใหญ่ 1 ตัว สามารถเคลื่อนที่ได้ จะใช้สำหรับดูแลผู้ป่วยที่อยู่กับเป็นกลุ่ม ในโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อบริการเสริมฟันน้ำ เสรีพยา ฯลฯ ส่วนตัวเล็ก 61 ตัว (หุ่นยนต์ดินสอแบบเดิมจำนวน 50 ตัว และหุ่นยนต์ดินสอที่เพิ่มระบบวัดไข้ จำนวน 11 ตัว) สำหรับผู้ป่วยติดเตียงที่อยู่ที่บ้าน

ความใหม่-ความสามารถ

จากความสำเร็จอันเนื่องมาจากการทำงานตามความร่วมมือที่ริเริ่มขององค์กรในระดับชุมชน 9 เครือข่าย เป็นการสะท้อนถึงการสร้างความสามารถขึ้นใหม่ จากความร่วมมือที่ร่วมทำงานระหว่างองค์กรของภาครัฐ (เทศบาลตำบล ซึ่งเป็นกลไกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ รพ.สต. ซึ่งเป็นกลไกของรัฐบาล

ส่วนกลาง/ภูมิภาค) กับองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยชุมชน (หมายความว่าหากมีแต่เพียงองค์กรใดองค์กรหนึ่ง หรือ ภาควิชาส่วนใดส่วนหนึ่งทำงานตามลำพัง ความสำเร็จเช่นข้างต้นย่อมเกิดขึ้นไม่ได้)

ความสำเร็จของการบริการที่แสดงถึงประสิทธิภาพของการบริการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ทั้งในเรื่องของการลดจำนวนกำลังคน ประสิทธิภาพของการดูแล และความแม่นยำของการรายงานและบันทึกข้อมูล เป็นผลมาจากการทำงานโดยนำเอาสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี (Technology) เข้ามาร่วมใช้เป็นเครื่องมือในการทำงาน รวมทั้งเป็นการนำเอาความรู้ และทักษะต่าง ๆ ของภาคเอกชน ซึ่งเป็นเจ้าของเทคโนโลยี เข้ามาเป็น ส่วนประกอบในการร่วมงาน ซึ่งเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมอีกแบบหนึ่งของการทำงานเพื่อจัดการแก้ปัญหา ของสังคม

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ความใหม่-ความสามารถของการนำเอาเทคโนโลยี (และการเรียนรู้การใช้งานเครื่องมือ และการ จัดการข้อมูล) ที่เป็นผลมาจากหุ่นยนต์ดินสอ จะนำมาซึ่งประสบการณ์ของการจัดการว่าด้วยการผสมผสาน การบริหารงานด้านความรู้ เทคโนโลยี และเครื่องมือ ซึ่งเป็นสิ่งใหม่สำหรับการทำงานในพื้นที่ชุมชนต่างจังหวัด และพื้นที่ชนบท จะเป็นมิติใหม่อีกมิติหนึ่งของการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่คุ้นเคยกันมาก่อน ทั้งการมีส่วนร่วม ระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น ผ่านคำว่ากระจายอำนาจหรือการร่วมมือระหว่างภาครัฐกับองค์กรชุมชน แต่ ในกรณีของเทคโนโลยี การใช้งานเครื่องมือ และการจัดการข้อมูล ที่เข้ามาร่วมกับการให้บริการงานบ้านงาน หรือการบริการตามสภาพกายภาพ จะเป็นรูปแบบหรือมิติอีกแบบหนึ่งของการจัดการความร่วมมือ ที่มีความ จำเป็นต่อการนำมาใช้รองรับต่อการแก้ปัญหาสังคมมากขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

3. 3 อ./การดูแลตนเอง กับความสำเร็จต่อการลดความเสี่ยงต่อโรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จัดตั้งขึ้นเมื่อ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2553 ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 1,730 คน คิดเป็น 33.6 % ของจำนวนประชากรตำบล ซึ่งมีจำนวน 5,144 คน มีหมู่บ้าน 8 หมู่บ้าน มีกองทุนสวัสดิการชุมชนสะสม จำนวน 5,005,496 บาท เพื่อจัดบริการสวัสดิการในด้าน ต่าง ๆ ทั้งหมวดสังคม หมวดฉุกเฉิน/ภัยพิบัติ และสนับสนุนชุมชนในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ

จากข้อมูลการดำเนินงานในปี 2559 และ 2560 สถิติการเจ็บป่วยของคนในชุมชนมีมากขึ้นมากกว่า ทุกปีในรอบ 7 ปีก่อนหน้านี้ โดยมีจำนวนสะสม 630 คน แบ่งเป็นโรคความดันโลหิตสูง 300 คน โรคเบาหวาน 300 คน ในจำนวนนี้ เสียชีวิต 180 คน ส่วนใหญ่สาเหตุมาจากการทานอาหารประเภทไขมันและการไม่ออกกำลังกาย กองทุนฯ จึงนำเอาหลักการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม 3 อ. คือ 1. อาหาร 2. อารมณ์ และ 3. ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ (เดินบาสโลป) มาใช้เป็นแนวปฏิบัติรณรงค์

กิจกรรม

กิจกรรมที่เริ่มดำเนินงานในปี 2561 คือรณรงค์ 3 อ. ร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยนาท และดำเนินกิจกรรมร่วมกับ อสม. กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มผู้สูงอายุ มีการใช้สื่อ Facebook เข้ามาเป็นช่องทางสื่อสารประชาสัมพันธ์และขับเคลื่อนกิจกรรม

1. ออกกำลังกาย-เดินบาสโลป ประกอบเพลง/สร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลิน

จากครั้งแรกที่มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม 55 คน จนถึงปัจจุบัน มีผู้ร่วมกิจกรรมของทั้ง 8 หมู่บ้าน จำนวน 500 คน โดยมีนัดหมายเดินในช่วงตอนเย็น 16.30-18.30 น. ของทุกวัน ขยายกิจกรรมนี้ไปยังโรงเรียนในพื้นที่เพื่อให้เป็นกิจกรรมตอนเช้าก่อนเข้าเรียน/ หลังเคารพธงชาติ จัดเป็นกิจกรรมความร่วมมือกระตุ้นความสนใจ และร่วมภาครณรงค์

2. รณรงค์ลดการทานอาหารอาหารหมักหมม ไม่ทานอาหารที่มีไขมัน

ผลสำเร็จ

ทั้งสองกิจกรรมข้างต้น ในเบื้องต้นดำเนินงานเป็นเครือข่ายระดับตำบล (มีสมาชิกร่วมโครงการ 500 คน โดยประมาณ) มีตัวเลขที่บ่งชี้ถึงสุขภาพของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีแนวโน้มไปในทางที่ดีขึ้น (รวมทั้งบ่งชี้ถึงการลดปัจจัยเสี่ยงที่มีต่อโรคความดันโลหิตสูงและเบาหวาน) คือ จำนวนผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงลดลง คือ ในปี 2560 สำนวพบ 572 คน ปี 2561 สำนวพบ 559 คน จำนวนผู้ป่วยโรคเบาหวานลดลง จากปี 2560 สำนวพบ 253 คน ปี 2561 สำนวพบ 233 คน ในขณะเดียวกันจากการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายสำหรับการรักษาพยาบาลในปี พ.ศ. 2560 (ไม่มีกิจกรรม) มีสมาชิกรับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลไป 155 คน เป็นเงิน 91,000 บาท ในปี 2561 จำนวน 144 คน เป็นเงิน 91,200 บาท และในปี 2562 จำนวน 142 คน เป็นเงิน 84,600 บาท (คนป่วยลดลง 13 คน วงเงินลดลง 6,400 บาท) ซึ่งแม้ว่าจะมีค่าความหมายของการลดลงไม่มากนัก แต่เป็นข้อมูลที่แสดงความเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับข้อมูลการเจ็บป่วยที่เพิ่มขึ้น จากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2560

ความใหม่-ความสามารถ

การรณรงค์กิจกรรม 3 อ. ที่มีกิจกรรมหลักคือเรื่องการเดินบาสโลป และการสื่อสารความรู้ความเข้าใจเรื่องการละเว้นการทานอาหารที่มีไขมัน ที่มีการดำเนินงานอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และสร้างเป็นค่านิยมร่วมของสังคม สามารถลดการเจ็บป่วยจากการโรคความดันโลหิตสูง และเบาหวาน และเป็นเรื่องที่ประชาชน (สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน) ทำได้ด้วยตนเอง มีการขยายเครือข่ายในพื้นที่ในระดับอำเภอ 8 ตำบล 1 เทศบาล มีสมาชิกร่วมโครงการ 1,500 คน

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

การจัดการตนเอง-ดูแลสุขภาพตนเอง ในที่นี้จะเท่ากับเป็นการลดโอกาสของการเจ็บป่วย และลดภาระของกองทุนสวัสดิการชุมชนลง กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า การดูแลสุขภาพที่ดีของประชาชน จะเท่ากับเป็นส่วนหนึ่งของการจัดระบบสวัสดิการชุมชนอีกแบบหนึ่ง เพราะเป็นการลดเงื่อนไขความจำเป็นที่จะไปพึ่งพาการสนับสนุนทางการเงินเพื่อให้เข้าถึงซึ่งบริการโรงพยาบาล ถือได้ว่า การจัดการตนเอง-ดูแลสุขภาพตนเอง ของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่าเสา เป็นการจัดการแบบเชิงรุกแบบหนึ่ง

4. การจัดระเบียบการใช้ชีวิตประจำวันกับการจัดการสุขภาพ และสวัสดิการชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2550 จากสมาชิกแรกเริ่มเพียง 50 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 533 คน มีเงินกองทุนสะสมจนถึงปัจจุบัน 2,400,000 บาท เป็นกองทุนในพื้นที่และโดยความร่วมมือของเทศบาลตำบลลาดสวาย ที่จัดบริการสมาชิกทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การประสมภัยพิบัติ และสวัสดิการอื่น ๆ ตามที่เหมาะสม ด้วยสภาพของที่ตั้งของตำบลลาดสวายอยู่ใกล้กับเมืองหลวง ถือเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวเป็นเมืองอย่างรวดเร็ว ในรอบ 3 ทศวรรษที่ผ่านมา มีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อม และวิถีของการใช้ชีวิตประจำวันจากชนบทเป็นเมืองอย่างเต็มตัว ประชาชนในพื้นที่และสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเริ่มมีปัญหาด้านสุขภาพและการเจ็บป่วยมากขึ้น

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลลาดสวาย จึงได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กร ชุมชน และกลุ่มที่รวมตัวกันในชุมชนให้หันมาให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพ เช่น หน่วยงานสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ชมรมสร้างสุขภาพ ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมรักสิ่งแวดล้อม และกลุ่มรักสุขภาพ

กิจกรรม

การรณรงค์เพื่อสร้างความรู้เกี่ยวกับความใส่ใจต่อสุขภาพนี้ เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2558 มีความประสงค์เป็นเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การลดโอกาสในการเจ็บป่วยและสร้างปัญหาสุขภาพและคุณภาพชีวิตโดยรวมของประชาชนในพื้นที่และสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งมีสมาชิกที่ถือได้ว่าเป็นผู้ป่วยที่มีโรคความดันโลหิตสูง และไขมันในเลือดสูง จำนวน 60 คน การรณรงค์ได้นำกิจกรรมว่าด้วย 3 อ. 2 ส. เข้ามาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจ และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวันที่จะนำไปสู่ความเสี่ยงต่อการเกิดโรค

3 อ. คือ การให้ความสำคัญต่อ อาหาร อารมณ์ และ ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

2 ส. คือ การเลิกต่อสิ่งเสพติด เลิกสูบบุหรี่ และเลิกสุรา

รายละเอียดของกิจกรรม 3 อ. มี มีการให้ความสำคัญต่อรายละเอียดที่จะสร้างเป็นข้อเสนอแนะและชักชวนให้สมาชิกผู้ร่วมโครงการ นำไปสู่การปฏิบัติจริง ดังนี้

1. ออกกำลังกาย

ให้สมาชิกที่มีสุขภาพอยู่ในสภาวะเสี่ยงเข้าร่วมกิจกรรม ฝึกการยืดเหยียดก่อน ต่อด้วยวิ่งเหยาะๆ ทำกิจกรรมอาทิตย์ละ 3 วัน วันละ 1.30 ชั่วโมง ทำติดต่อกันอยู่ประมาณ 6 เดือน และประเมินผล ปรากฏว่าสมาชิกทุกคนมีสุขภาพดีขึ้น แต่น้ำหนักไม่ลด จึงเกิดปัญหาอีกว่าทำไมน้ำหนักไม่ลด จึงต้องกลับมาดูเรื่องอาหาร

2. อาหาร

ส่งเสริมการรับประทานอาหาร โดยเลือก อาหารสดใหม่ ลดมัน อาหารที่มีรสเค็ม รสหวาน เพิ่มผัก ผลไม้ และงดอาหารเย็นเป็นเวลา 3 เดือน แล้วจึงทำการประเมินอีกครั้ง ปรากฏว่าสมาชิกหลายคนน้ำหนัก ลดลงอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม แต่บางรายน้ำหนักกลับไม่ลดลงเหมือนเพื่อนคนอื่น ๆ จึงนำมาสู่การจัดการด้าน อารมณ์

3. เสริมสร้างด้านอารมณ์

สมาชิกที่น้ำหนักไม่ลดเหมือนเพื่อนเริ่มจะมีภาวะเครียดเรื่องน้ำหนัก จึงต้องแก้โดยการทำกิจกรรมที่ ช่วยให้เกิดความรู้สึกละเลยคลาย เช่น สวดมนต์ นั่งสมาธิ ร้องเพลง และรำวง โดยทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง อาทิตย์ละ 3 วัน ๆ ละ 1 ชั่วโมง

ผลสำเร็จ

จากการเริ่มกิจกรรมนี้ในปี พ.ศ. 2558 มีสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนร่วมโครงการ 40 คน เพียงแค่หมู่ที่ 7 ปัจจุบันขยายออกไปเป็น 4 หมู่บ้าน มีสมาชิกรวมในโครงการ 300 คน (คิดเป็น 56% ของ สมาชิกกองทุน)

ความใหม่-ความสามารถ

ผลของการออกกำลังกาย และการดูแลสุขภาพโดยองค์รวมแบบ 3 อ. 2 ส. เป็นผลให้สมาชิกผู้ร่วม โครงการมีสุขภาพในเบื้องต้นอยู่ในเกณฑ์ปกติ-ไม่เจ็บป่วย จะเห็นได้จากสถิติข้อมูลการเบิกจ่ายสวัสดิการค่า รักษาพยาบาลของกองทุนฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา ไม่มีรายการของการเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับอาหาร การกิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคแบบ NCD ซึ่งมีสมาชิกในโครงการเป็นโรคอยู่ 60 คน ก็ไม่มีแสดงอาการเจ็บป่วย เพิ่มเติม

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ความสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงานตามโครงการนี้ กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลลาดสวาย มีแผนจะขยายสมาชิกในโครงการไปยังกลุ่มผู้สูงอายุและวัยที่เตรียมสู่การเป็นผู้สูงอายุในพื้นที่ของเทศบาล เป็นการขยายผลความสำเร็จเพิ่มเติมจากการเป็นเครือข่ายงานร่วมกันกับพื้นที่อื่น คือ อำเภออุทัย และอำเภอบางปะอิน จังหวัดอยุธยา ซึ่งดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559

5. การนับรวมคนจนที่ตกหล่น ตกขบวน อยู่ข้างหลัง

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลห้วยเตย อำเภอภูตรัง จังหวัดมหาสารคาม

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลห้วยเตย อำเภอภูตรัง จังหวัดมหาสารคาม จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2549 ปัจจุบันมีสมาชิก 1,325 คน (ประชากรในตำบล 4,658 คน) มีเงินกองทุนสะสมจนถึงปัจจุบัน 2,042,162 บาท เป็นกองทุนที่จัดบริการสวัสดิการ 9 ประเภท ได้แก่ (1) สวัสดิการเกี่ยวกับเด็กแรกเกิด/คลอดบุตร (2) สวัสดิการเกี่ยวกับการเจ็บป่วย/รักษาพยาบาล (3) สวัสดิการผู้สูงอายุ (4) สวัสดิการกรณีเสียชีวิต

- (5) สวัสดิการเพื่อการศึกษา (6) สวัสดิการคนด้อยโอกาส/คนพิการ (7) สวัสดิการเพื่อพัฒนาอาชีพ (8) สวัสดิการประเพณีวัฒนธรรม และ (9) สวัสดิการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

จากการทำงานของผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่ และผู้นำท้องถิ่น มักจะพบปัญหาของการจัดข้อมูลทะเบียนประชาชนเกี่ยวกับการช่วยเหลือคนจน หรือบุคคลเป้าหมายที่ภาครัฐจะมุ่งแก้ไขช่วยเหลือ เพราะมักจะมีประชาชนจำนวนหนึ่ง ที่แม้จะมีชื่ออยู่ทะเบียนราษฎร์อยู่ในพื้นที่ของตำบล แต่ตัวจริงจะย้ายไปทำงานในเมืองต่างจังหวัด บางรายจากไปมากกว่า 10 ปี จึงทำให้ข้อมูลจากการสำรวจมักจะมองข้ามข้อเท็จจริงเหล่านี้ไป และมีบ่อยครั้งเมื่อผู้นำส่งทะเบียนการสำรวจไปยังส่วนราชการเจ้าของโครงการต่าง ๆ แล้ว บุคคลเหล่านี้จะกลับบ้าน และมาขอรับการช่วยเหลือ โดยส่วนใหญ่จะไม่สามารถเพิ่มข้อมูลการสำรวจเข้าไปได้อีก ทำให้ผู้คนเหล่านี้เข้าไม่ถึงซึ่งโอกาสของการร่วมงานตามโครงการต่าง ๆ ตามนโยบายและแผนงานของภาครัฐ กองทุนสวัสดิการชุมชนห้วยเตย จึงสำรวจและจัดทำโครงการเพื่อคนเหล่านี้โดยตรง ทั้งเพื่อให้คงสภาพสิทธิ โอกาส และการดำรงอยู่เชิงประจักษ์ ด้วยการประสานความร่วมมือให้มีการจ้างงาน

กิจกรรม

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลห้วยเตย ประสานความร่วมมือไปยังผู้นำท้องที่ (ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน) ขอสำรวจขึ้นทะเบียนเพื่อจัดทำโครงการคนจน หรือผู้ที่อยู่เกณฑ์สำรวจว่าด้วยคนว่างงาน คนตกงาน ที่ตกหล่นจากการสำรวจ และย้ายถิ่นไปทำมาหาเลี้ยงชีพในต่างถิ่น แต่ยังมีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร์ และมีความประสงค์จะเข้าร่วมโครงการทำงานในชุมชนและเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ผลของการสำรวจพบว่า มีผู้ประสงค์จะเข้าร่วมงานตามโครงการนี้ 12 คร้วเรือน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลห้วยเตย ประสานความร่วมมือในการจัดหางานกับวิสาหกิจชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอื่น ๆ ที่มีตำแหน่งงานที่เหมาะสมและสามารถจ้างแรงงาน (คนใดคนหนึ่ง ในครัวเรือน 12 ครัวเรือน) โดยในเบื้องต้นได้รับความร่วมมือจาก (1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตข้าวพันธุ์ดีครบวงจรตำบลห้วยเตย (2) โรงงานผลิตน้ำดื่มห้วยเตย (3) โครงการร้านค้าประชารัฐ (4) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตมันสำปะหลัง บ้านวังทอง (5) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรตำบลห้วยเตย เพื่อจ้างงานคนในครัวเรือนเหล่านี้ให้ทำงานในพื้นที่ สร้างรายได้พอที่จะอาศัยบ้านและที่ทำกินต่อไปได้ ในขณะเดียวกันก็ประสานกับหน่วยงานผู้ว่าจ้างหักเงินจากค่าจ้างเดือนละ 30 บาท สมทบเข้ากองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อให้มีสิทธิรับการช่วยเหลือจากสวัสดิการและงานอื่น ๆ เช่นเดียวกับสมาชิกอื่นของชุมชน

ผลสำเร็จ

จากการดำเนินงานตามโครงการนี้ ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 มีการจ้างงานไปแล้วจำนวน 12 ครัวเรือน ในองค์กรต่าง ๆ ดังนี้

- (1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตข้าวพันธุ์ดีครบวงจรตำบลห้วยเตย จำนวน 4 คน
- (2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตมันสำปะหลัง บ้านวังทอง จำนวน 5 คน
- (3) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรตำบลห้วยเตย จำนวน 1 คน

(4) โรงงานน้ำดื่ม จำนวน 1 คน

(5) โครงการร้านค้าประชารัฐ จำนวน 1 คน

โดยมีค่าจ้างเฉลี่ยคนละ 7,500 บาท/เดือน และทุกรายเป็นสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนช่วยเหลือ

ความใหม่-ความสามารถ

ความสำเร็จของการช่วยเหลือผู้ตกหล่นจากการสำรวจข้างต้น เป็นผลของ “ความเกื้อกูล” (Solidarity) ที่ดำรงอยู่ในความเป็นชุมชน ผู้นำชุมชน และกรรมการของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลห้วยเตย และนำเอาทุนและความสามารถต่าง ๆ ขององค์กรชุมชน วิสาหกิจชุมชน ร้านค้าชุมชน และโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมาใช้เป็นทุนร่วมในการแก้ปัญหาของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะเจาะจงไปยังปัญหาข้อมูลตกหล่นในทางปฏิบัติที่สามารถจัดการแก้ไขได้ด้วยความยั่งยืน ด้วยการโยงไปถึงการจ้างงานให้คนสามารถทำงานในชุมชนได้ ไม่ระหกระเหิน เคลื่อนย้ายไปกับการจ้างงานจร ในขณะที่ข้อมูลทะเบียนราษฎร์ไม่เปลี่ยนแปลงตาม

การจัดการที่เกิดขึ้นเป็นผลสำเร็จได้ทั้งการจ้างงาน และการจัดสวัสดิการ เป็นผลงานร่วมขององค์กรในชุมชน ผู้นำชุมชน และการรวมสรรพกำลังที่มีของชุมชนเข้าด้วยกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ถือได้ว่าเป็นความใหม่-ความสามารถที่เป็นนวัตกรรมสังคมในระดับชุมชนโดยพลังของชุมชน ตามแนวคิดและทฤษฎีทางวิชาการที่เรียกว่า เป็น”นวัตกรรมภาคพลเมือง” (Civic Innovation)

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ความสัมฤทธิ์ผลของการเจาะจงต่อการจัดการปัญหาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะการเจาะจงที่จะแก้ไขปัญหาที่มีรายละเอียดเฉพาะ เช่น ความยากจนของผู้มีรายได้น้อยกว่าเส้นแบ่งความยากจน หรือคนไม่มีงานทำ กรณีดังกล่าวมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างสรรค์กระบวนการทำงานขึ้นใหม่ ไม่ใช่แนวปฏิบัติแบบทั่วไป และตัวอย่างจากการแก้ปัญหาผู้ตกหล่นจากการสำรวจของกองทุนสวัสดิการตำบลห้วยเตยข้างต้น เป็นสิ่งบ่งชี้ได้ว่ามีความจำเป็นที่จะต้องพึงพากลไกการทำงานในระดับชุมชนเข้ามาร่วมเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงาน หรือกล่าวในทางกลับกันได้ว่า ไม่สามารถจะพึงพากลไกการทำงานตามลำพังของระบบราชการไม่ว่าจะเป็นส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น

6. การสร้างต้นแบบของการช่วยเหลือที่สอดคล้องความต้องการและเป็นไปด้วยความถ้วนทั่ว

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพลีน้อย อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ความเป็นมา

ปัจจุบัน กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพลีน้อย อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ จัดตั้งขึ้นเมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2551 มีเงินกองทุนสวัสดิการสะสมจนถึงปัจจุบัน 4 ล้านบาท มีสมาชิกจำนวน 2,388 คน

ในสถานการณ์ที่เผชิญกับการแพร่ระบาดของโควิด 19 ตั้งแต่ต้นปี 2563 จนถึงปัจจุบัน (เดือนกันยายน) สมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน ได้รับผลกระทบทั้งการระมัดระวังในการควบคุมโรคติดต่อ การปิดเมือง การเว้นระยะห่างทางสังคม กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพลีน้อย ได้ร่วมกับกลุ่มออม

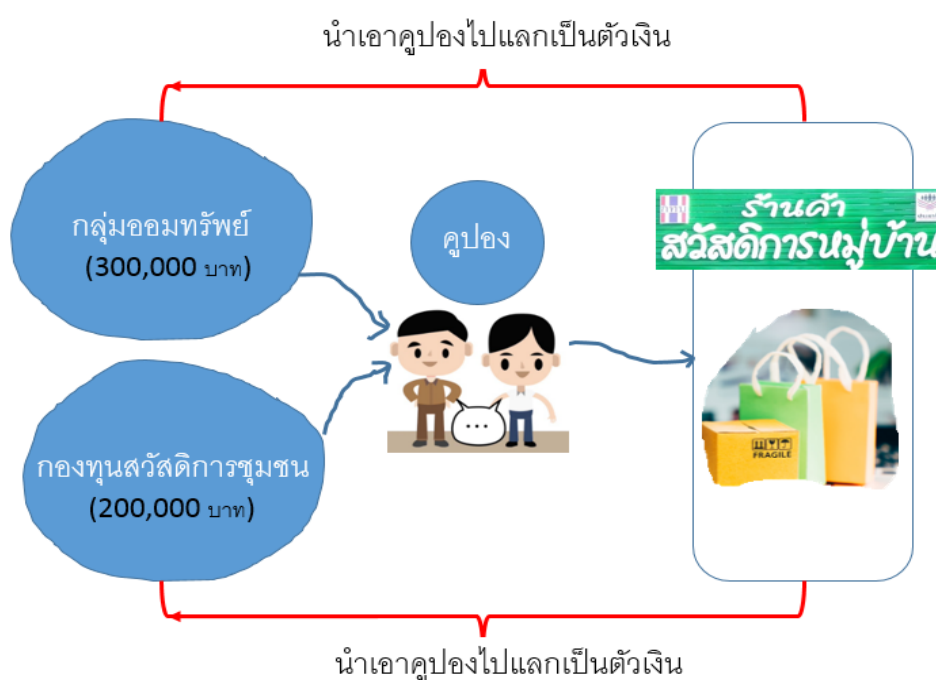
ทรัพย์ในชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรจัดตั้งในระดับชุมชนด้วยกัน สร้างสรรค์กิจกรรมช่วยเหลือผ่าน “คูปองโควิด” ในวงเงินรวม 500,000 บาท โดยแจกให้สมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน มีมูลค่ารายละ 200 บาท เพื่อนำไปแลกซื้อสินค้า สิ่งของ เครื่องใช้จากร้านค้าในชุมชน ร้านสวัสดิการชุมชน

กิจกรรม

ในสถานการณ์ของการรับมือต่อการแพร่ระบาดของโควิด 19 กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลบางพลีน้อย ได้จัดให้บริการช่วยเหลือตามรายการบริการว่าด้วยการช่วยเหลือสมาชิกยามประสบภัย เป็นเจลล้างมือ แอลกอฮอล์ และหน้ากากอนามัย โดยระดมการบริจาคจากผู้บริจาคทั่วไปมาสมทบในการดำเนินงานนี้ด้วย เช่น เทศบาลบางพลีน้อย ทำการฉีดพ่นค่าเชื้อในในอาคารบ้านเรือนของสมาชิก และสหกรณ์บางพลีน้อย ที่ให้การอนุเคราะห์ข้าวสาร อาหารแห้ง น้ำมันพืช น้ำปลา สำหรับครอบครัวที่จำเป็นเร่งด่วนจำนวน 100 หลังคาเรือน

การสร้างสรรค์คูปองโควิด

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพลีน้อย จัดสรรวงเงินสำหรับคูปองโควิด จำนวน 200,000 บาท รวมกับวงเงินของกลุ่มออมทรัพย์ อีกจำนวน 300,000 บาทรวมเป็น 500,000 บาท จัดทำเป็นคูปอง จำนวน 2,500 ใบ ๆ ละ 200 บาท เพื่อช่วยเหลือครอบครัวของสมาชิกกองทุนสวัสดิการ ซึ่งมีอยู่จำนวน 2,388 คน และมีสมาชิกที่ประกอบไปด้วยผู้สูงอายุ เด็ก ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ป่วยติดเตียง ฯลฯ โดยให้สมาชิกที่ได้รับคูปองนำไปซื้อสินค้าในร้านค้าสวัสดิการประจำหมู่บ้าน ในรายการที่ตนต้องการ (มีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิตประจำวัน) และให้ร้านค้ารวบรวมคูปอง ไปแลกเป็นเงินสดตามราคาของสินค้าแต่ละชนิดที่สมาชิกแต่ละรายซื้อไปจากกลุ่มออมทรัพย์ และ/หรือกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อหักล้างค่าใช้จ่าย และเป็นรายได้ของร้านค้าอีกลำดับหนึ่ง

ผลสำเร็จ

ในสถานการณ์โควิด กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลบางพลีน้อย ดำเนินงานทั้ง 3 แบบ คือ (1) ให้ความช่วยเหลือตามบริการปกติของกองทุน (2) จัดบริการแบบสนองต่อสมาชิกที่มีความจำเป็นเร่งด่วน จำนวน 100 หลังคาเรือน (3) สร้างสรรค์กิจกรรมการช่วยเหลือแบบคูป้องกันโควิดสำหรับสมาชิกทุกราย รายละ 200 บาท โดยให้ไปเลือกซื้อสินค้าจากร้านค้าสวัสดิการชุมชน ในรายการตามที่ตนเองมีความต้องการ

ความใหม่-ความสามารถ

การสร้างสรรค์กิจกรรมการช่วยเหลือแบบคูป้องกันโควิด เป็นการสร้างสรรค์ความใหม่ของการช่วยเหลือต่อสมาชิกผู้ได้รับความเดือดร้อน ที่ไม่ใช่เป็นการช่วยเหลือแบบ “ถุงผ้าบริจาค” ที่มีสินค้าเหมือนกัน และไม่สอดคล้องกับความจำเป็นในการใช้ชีวิตของชุมชน เช่น การจัดการช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั่วไป (มักจะเห็นได้จากข่าวที่ปรากฏในสถานการณ์วิกฤติต่าง ๆ) ในขณะเดียวกันก็เปลี่ยนจากการใช้งบเพื่อจัดหาสินค้าจากบริษัทห้างร้านแล้วนำมาจัดเป็นถุงผ้า ซึ่งมักจะเป็นโอกาสของนักธุรกิจ นักประมาณงานจากภาครัฐ จะเป็นผู้ฉกฉวยประโยชน์และร่วมจัดการในรูปแบบดังกล่าว แต่ในกระบวนการจัดการของคูป้องกันโควิด ทำให้สิ่งของในชุมชนช่วยเหลือคนในชุมชน ทำให้เกิดการไหลเวียนทั้งสิ่งของ เครื่องใช้ และกระแสการไหลเวียนก็ยังคงอยู่ในชุมชน จากกลุ่มออมทรัพย์ และจากกองทุนสวัสดิการชุมชน ไปยังร้านค้าสวัสดิการชุมชน

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ความใหม่-ความสามารถที่เกิดจากการสร้างสรรค์คูป้องกันโควิดข้างต้น ถือได้ว่าเป็นผลงานของความร่วมมือระหว่างองค์กรที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนสวัสดิการชุมชน และร้านค้าชุมชน ซึ่งต่างเป็นองค์กรในระดับชุมชนฐานรากทั้งสิ้น ที่มาพัฒนางานร่วมกัน เป็นการแสดงถึงความเข้มแข็งของการจัดองค์กรการมีประสบการณ์ และความรู้เพียงพอที่จะรับผิดชอบในการจัดการตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นต้นทุนสำคัญของปัจจัยบ่งชี้ถึงความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกมิติหนึ่งได้เป็นอย่างดีเช่นกัน

7. การสร้างความร่วมมือเพื่อบูรณาการงานสวัสดิการสังคมต่อ “สมาชิกร่วมองค์กร”

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลฉวาง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลฉวาง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ปัจจุบัน (30 มิถุนายน พ.ศ. 2563) มีสมาชิก 1,859 คน มีเงินกองทุนสะสม 5,687,822.40 บาท จัดบริการสวัสดิการสังคมในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย สุขภาพ/ภัยพิบัติ สนับสนุนชุมชน และการบริหารจัดการ โดยมีรายการต่าง ๆ 13 ประเภท ได้แก่ สวัสดิการคลอดบุตร, สวัสดิการเจ็บป่วย, สวัสดิการเสียชีวิต, สวัสดิการผู้สูงอายุ, สวัสดิการการศึกษา, สวัสดิการผู้ด้อยโอกาส, สวัสดิการพัฒนาอาชีพ, สวัสดิการประเพณีวัฒนธรรม, สวัสดิการสาธารณประโยชน์, สวัสดิการภัยพิบัติ, สวัสดิการที่อยู่อาศัย, สวัสดิการคนทำงาน, และสวัสดิการฝากเงินออมครบ 5 ปี

ประเด็นปัญหาที่กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลฉวาง ได้นำมาพิจารณา ร่วมในการจัดการสวัสดิการ คือ ประชากรส่วนใหญ่ (และสมาชิกของกองทุนฯ) มีอาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป มีรายได้น้อยและไม่มั่นคง ไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการของรัฐ และหลักประกันอื่น ๆ ได้ครบถ้วน ประกอบกับในพื้นที่ของเทศบาลตำบลฉวาง มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านวังม่วง เพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกได้ อีกส่วนหนึ่ง แต่ยังไม่สามารถจัดสวัสดิการได้ครอบคลุมให้กับประชากรในชุมชนได้ครบถ้วน จึงพัฒนางานร่วมกันเป็นความร่วมมือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านวังม่วง เพื่อให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลฉวาง ขยายงานบริการให้กว้างออกไป

กิจกรรม

1. การพัฒนาระบบประสิทธิภาพการทำงาน

การบริหารงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลฉวาง มุ่งเน้นการยึดหลักธรรมาภิบาล มีการบริหารโปร่งใส ตรวจสอบได้ เปิดเผยมต่อสาธารณะ มีช่องทางรับฟังความเห็น มีการจัดทำรายรับ-รายจ่าย การจ่ายสวัสดิการแต่ละประเภท เงินคงเหลือของกองทุน แสดงเอกสาร รายงาน และกราฟข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงระบบบัญชีของกองทุน เพื่อสร้างความเชื่อถือให้มิต่อระบบการทำงานขององค์กรชุมชน รวมทั้งเพิ่มกำลังคนจากคนรุ่นใหม่เข้าไปสานต่อการทำงาน

2. การพัฒนาสร้างความร่วมมือเพื่อระดมรายได้ ทรัพยากร และการบริการสวัสดิการ

การขยายความร่วมมือเพื่อสร้างรายได้ และเป็นทุนสมทบให้กับกองทุนสวัสดิการชุมชนของเทศบาลตำบลฉวาง (เพิ่มเติมจากการออมวันละบาทของสมาชิก) ประกอบไปด้วย

(1) ปี พ.ศ. 2554 ได้รับสมทบจากเทศบาลตำบลฉวาง จำนวน 63,145 บาท และได้รับการสนับสนุนเป็นงบประมาณสมทบจากเทศบาลตำบลฉวาง ทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ปีละ 100,000 บาท จนถึงปัจจุบัน (2562) มีงบประมาณสมทบรวม 663,145 บาท

(2) ปี พ.ศ. 2556 ได้รับการสมทบจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) รอบที่ 5 เป็นเงิน 1,219,831 บาท

(3) ปี พ.ศ. 2559 ได้สร้างความร่วมมือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านวังม่วง เพื่อรับผิดชอบดูแลสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่เป็นสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งมีจำนวน 520 ราย โดยกลุ่มออมทรัพย์ฯ จะเป็นผู้รับผิดชอบในเงินออมวันละบาทของสมาชิกจำนวนนี้ (เป็นความร่วมมือ เรื่องที่ 1) ในกรณีที่มีการจัดสวัสดิการด้านเจ็บป่วยของสมาชิกจำนวนนี้ กลุ่มออมทรัพย์ฯ ก็ยังจะร่วมรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายเพื่อบริการสวัสดิการเพื่อการนั้น 50 % ของวงเงินที่กองทุนสวัสดิการต้องรับผิดชอบ (เป็นความร่วมมือ เรื่องที่ 2) ซึ่งนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 จนถึงปัจจุบัน กลุ่มออมทรัพย์ได้ร่วมจ่ายเงินเพื่อการดังกล่าวสำหรับสมาชิกร่วมผู้รับบริการ เป็นเงิน 43,870 บาท

(4) ปี พ.ศ. 2560 ได้รับการสมทบจาก “กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม” เป็นเงิน 106,500 บาท

(5) นอกจากตัวเงินที่สมทบจาก 4 รายการข้างต้น ในปี พ.ศ. 2559 ได้รับอนุเคราะห์จากวัดวังม่วง ให้ใช้อาคารอเนกประสงค์ เป็นที่ทำงาน

ผลสำเร็จ

ความสำเร็จจากการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลฉวาง เป็นทุนสำคัญในการระดมการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ ทั้งในท้องถิ่นและส่วนกลาง ประสบความสำเร็จทั้งการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พอช. และกองทุนส่งเสริมการจัดการสวัสดิการสังคม รวมทั้งการสนับสนุนของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านวังม่วง (ในความร่วมมือทั้ง 2 เรื่อง) และการได้รับการอนุเคราะห์ให้ใช้สถานที่ของวัดเป็นที่ทำการของกองทุนฯ

ความใหม่-ความสามารถ

การสร้างความร่วมมือระหว่างกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลฉวางกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในการร่วมรับผิดชอบต่อการจัดสวัสดิการต่อผู้ที่เป็นสมาชิกร่วมของทั้ง 2 องค์กร เป็นการริเริ่มสร้างสรรค์หรือเป็นนวัตกรรมสังคมด้านการบูรณาการกลไกการทำงานขององค์กรชุมชนด้วยกัน โดยความร่วมมือเรื่องหนึ่ง เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่มีต่อสมาชิก (ของเขา) แต่กองทุนสวัสดิการฯ ก็ได้รับประโยชน์ในเชิงประสิทธิภาพของการบริหารจัดการการนำส่งเงินออมของสมาชิกจำนวน 520 ราย ที่เป็นไปโดยพร้อมเพรียง ในขณะที่การร่วมจ่ายค่าบริการสวัสดิการ 50% โดยความร่วมมือเรื่องที่สอง จะเท่ากับว่ากลุ่มออมทรัพย์ฯ ร่วมสมทบเพื่อการบริหารของกองทุนสวัสดิการ (เพียงแต่ x ตามจำนวนสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์)

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

การบูรณาการการทำงานเพื่อร่วมรับผิดชอบต่อสมาชิกที่เป็นสมาชิกร่วมของทั้ง 2 องค์กร ระหว่างกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลฉวางกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านวังม่วงข้างต้น เป็นกรณีที่สะท้อนถึงการรับผิดชอบต่อร่วมขององค์กรชุมชน ลดความซ้ำซ้อน และร่วมสร้างประสิทธิภาพการทำงานในพื้นที่ระดับชุมชนร่วมกัน ถือได้ว่าหากกลุ่มออมทรัพย์ฯ ไม่ร่วมมือกับกองทุนสวัสดิการ ก็จะต้องไปจัดให้มีบริการสวัสดิการขึ้นอีกกองหนึ่ง จะต้องรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายทั้ง 100% ในกรณีที่มีการกำหนดอัตราค่าบริการเท่ากัน แต่เมื่อร่วมมือกัน ก็จ่ายเพียง 50 % ย่อมจะทำให้กลุ่มออมทรัพย์ฯ นำเงินที่ประหยัดไปนั้น ไปใช้จ่ายเพื่อการอื่นที่มีประโยชน์ต่อสมาชิกได้มากขึ้นกว่าเดิม กรณีของกองทุนสวัสดิการก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายลงและสามารถนำเงินส่วนที่เหลือไปบริการต่อสมาชิกรายอื่น/และเรื่องอื่น

8. การสร้างรายได้ใหม่ และสร้างวิถีของการพึ่งตนเองจากยากจนถาวร

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลลมนิย์ อำเภอบางกรวย จังหวัดพิจิตร

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลลมนิย์ อำเภอบางกรวย จังหวัดพิจิตร จัดตั้งขึ้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ปัจจุบัน มีสมาชิก 1,340 คน คิดเป็น 50.2% ของประชากรตำบลที่มีอยู่ 2,670 คน เป็นกองทุนที่ให้บริการ

สวัสดิการสังคมในหมวดสังคม (เกิด แก่ เจ็บ ตาย) การช่วยเหลือผู้ประสบภัย และการสนับสนุนชุมชนในกิจการสาธารณประโยชน์

ด้วยการเผชิญกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ สมาชิกมีปัญหาหนี้สินภายในหมู่บ้าน มีการกู้เงินนอกระบบ และเป็นเกษตรกรทำสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน สวนผลไม้ และไม้ยืนต้น ไม่มีบำเหน็จบำนาญเพื่อปลดหนี้สิน ประกอบกับในปี พ.ศ. 2558 เกิดวิกฤตราคายางพาราตกต่ำ ทำให้คนในชุมชนมีหนี้สินเพิ่มขึ้นและมีหนี้นอกระบบ ทางคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนจึงมีมติให้ก่อตั้ง ‘กลุ่มยางก้อนถ้วย’ ขึ้นมา เพื่อแปรรูปยางดิบจากยางก้อนถ้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากการจับตัวของน้ำยางในถ้วย

กิจกรรม

กลุ่มยางก้อนถ้วยจะรวบรวมยางก้อนถ้วยที่มีอยู่ในตำบลมณีนี้อยู่ เพื่อจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง มีสมาชิก 170 ครอบครัว (ทั้งหมดเป็นสมาชิกกองทุนฯ) กลุ่มยางก้อนถ้วยเข้าร่วมประมูลแข่งขันราคาในตลาด ด้วยการให้ความสำคัญต่อคุณภาพ ดังนี้ (1) ต้องเป็นยางที่ไม่มีส่วนเจือปนของเปลือกยาง (2) ไม่มีส่วนผสมของน้ำกรดทุกชนิดหรือส่วนผสมอื่นใดทั้งสิ้น (3) ต้องเก็บล่วงหน้าก่อนกลุ่มเปิด 1 วัน

การให้ความสำคัญต่อคุณภาพของยางก้อนถ้วยของกลุ่ม โดยกองทุนฯ จะทำหน้าที่รับซื้อเพื่อรวบรวมปริมาณผลผลิตยางก้อนถ้วยนี้ขายให้กับพ่อค้าคนกลาง ตัวอย่างจากรายงานผลประกอบการในปี พ.ศ. 2561 กองทุนฯ สามารถรวบรวมยางก้อนถ้วยจากสมาชิกได้ปริมาณทั้งสิ้น 201,082 กิโลกรัม และขายให้กับพ่อค้าคนกลางในราคาที่สูงกว่าราคาขายในท้องตลาด 3 บาทต่อกิโลกรัม ทำให้สมาชิก (170 ครอบครัว) มีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นเงิน 603,246 บาท โดยกองทุนฯ จะหักเงินจากกำไรที่ได้เข้ากองทุนฯ ไว้กิโลกรัมละ 1 บาท เพื่อนำไปปันผลคืนให้แก่สมาชิกอีก 20%

ผลสำเร็จ

การจัดตั้งกลุ่มยางก้อนถ้วยของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลมณีนี้อยู่ สามารถสร้างรายได้ใหม่จากการให้ความสำคัญต่อคุณภาพของการกรีดยาง และน้ำยาง ที่ทำให้มีราคาเป็นพรีเมียมขึ้นอีก 3 บาทต่อกิโลกรัม เป็นความสำเร็จที่นำไปสู่การแก้ปัญหาตราคายางตกต่ำและรายได้ของสมาชิกกองทุน

ความใหม่-ความสามารถ

การจัดตั้งกลุ่มยางก้อนถ้วยเพื่อแก้ปัญหาตราคายางตกต่ำของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลมณีนี้อยู่ เป็นการขยายกรอบการบริการสวัสดิการสังคมต่อสมาชิกจากเดิมที่มุ่งให้บริการเฉพาะเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ไปสู่การจัดการเรื่องเศรษฐกิจ (การจัดการสนับสนุนงานเศรษฐกิจสำหรับกองทุนอื่น ไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่ แต่สำหรับที่มณีนี้อยู่ ถือได้ว่าเป็นเรื่องใหม่) เป็นนวัตกรรมสังคมที่สร้างสรรค์ขึ้นจากการทำงานขององค์กรชุมชน

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ประเด็นที่นำไปสู่การสร้างรายได้เพิ่มของกลุ่มยางก้อนถ้วย มาจาก (1) ผลของการทำงานแบบรวมกลุ่มของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลมณีนี้อยู่ (2) การคำนึงถึงความต้องการของคุณภาพยางของตลาดและความสามารถในการจัดการได้ของสมาชิก เพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพของน้ำยาง ซึ่งเป็นการแสดงถึงการเรียนรู้ถึงประสบการณ์ของการนำเอาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ของชุมชนเข้าสู่ระบบตลาด และพัฒนาไปกับเศรษฐกิจในระบบ

ตลาด (ซึ่งเป็นการพัฒนาไปจากส่วนที่เป็นปัจจัยภายในของผลิตภัณฑ์น้ำยางของชุมชน) โดยไม่รบกวนการพุงราคาของรัฐบาล (ซึ่งเป็นการช่วยเหลือแบบอุดหนุนราคา)

9. การสร้างร้านค้าชุมชน และการสร้างเศรษฐกิจของชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองม่วง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองม่วง จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2551 ปัจจุบันมีสมาชิก 6,020 คน จาก 14 หมู่บ้าน ด้วยสภาพทางภูมิณีเวชของตำบลหนองม่วงมีสภาพเป็นที่ราบลาดเทไปทางทิศตะวันออกสู่ประเทศกัมพูชา สภาพพื้นดินเป็นดินร่วนปนทราย ไม่อุ้มน้ำ มีปริมาณน้ำฝนน้อย ส่งผลต่อผลผลิตทางการเกษตรและรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ

กิจกรรม

ปี 2558 กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองม่วง จึงได้ริเริ่มงานการพัฒนากลุ่มอาชีพ เพื่อสร้างรายได้เพิ่มให้ครัวเรือนของสมาชิก โดยการลงทุน “ร้านค้าชุมชน” เพื่อให้สมาชิกนำผลผลิตต่าง ๆ ทั้งผลผลิตทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน และอาหารสำเร็จรูป ฯลฯ มาวางจำหน่าย โดยคิดค่าเช่าในราคาถูก โดยกองทุนสวัสดิการชุมชนซึ่งเป็นองค์กรชุมชนได้ลงทุนสร้างร้านค้าชุมชน โดยเงินลงทุน 200,000 บาท แบ่งเป็น “แผงค้า” จำนวน 15 แผง โดยคิดค่าเช่าวันละ 10 บาท/แผง เปิดให้บริการทุกวัน ยกเว้นวันอังคาร (กองทุนฯ นำรายได้นี้เป็นรายได้สมทบของกองทุนฯ เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงซ่อมแซมแผง และใช้จ่ายในงานพัฒนาด้านอื่น ๆ) ต่อมาสภาองค์กรชุมชนได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อการจัดทำซุ้มขายสินค้าอีกเป็นเงิน 80,000 บาท

จนถึงปัจจุบัน (2563) ร้านค้าชุมชนของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองม่วง มีสมาชิกมาเช่าขายของจำนวน 40 ราย (ครัวเรือน) จากการประเมินเบื้องต้นแต่ละแผงสามารถขายสินค้าได้ประมาณ 500 บาทต่อแผง และคิดเป็นยอดขายของร้านค้าชุมชนโดยรวมประมาณ 520,000 บาทต่อเดือน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจ และสร้างรายได้ขึ้นในชุมชน

พร้อมกันนี้เมื่อผลผลิตของเกษตรกร มีช่องทางในการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองม่วง จึงได้ส่งเสริมเรื่องการสร้างอาชีพให้กับสมาชิกจำนวน 20 ครัวเรือน ในเรื่องการเลี้ยงสุกร ไก่ปลา และจิ้งหรีด โดยมีเงินกองทุนสนับสนุนกู้ยืมไปสร้างอาชีพในวงเงิน 3,000-30,000 บาทต่อราย ซึ่งมีสมาชิกได้รับการสนับสนุนเพื่องานในการสร้างอาชีพนี้ไปแล้วจำนวน 128 ราย คิดเป็นเงินทั้งสิ้น 380,000 บาท

ผลสำเร็จ

จากการริเริ่มงานร้านค้าชุมชนทั้ง 40 แผงข้างต้น ได้ทำให้เกิดการไหลเวียนของการใช้จ่ายและวงจรเศรษฐกิจในชุมชนขึ้น โดยร้านค้าชุมชนจะสร้างยอดขายประมาณ 520,000 บาท/เดือน (หรือ 6,240,000 บาทต่อปี) ในจำนวนนี้เป็นรายได้ของแต่ละครอบครัวที่เช่าแผง ประมาณ 13,000 บาทต่อเดือน และยังเป็น

ช่องทางของการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรเจ้าของผลผลิต (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกบางส่วนที่ได้รับการส่งเสริมอาชีพและมาร่วมกิจกรรมในโครงการนี้) อีกลำดับหนึ่ง

ในขณะเดียวกันกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองม่วง มีรายได้จากการเช่าแผงค้าจำนวน 40 ร้าน ในราคาวันละ 10 บาท คิดเป็นรายได้ 10,400 บาทต่อเดือน (124,800 บาทต่อปี)

ความใหม่-ความสามารถ

การริเริ่มการจัดการเศรษฐกิจด้วยการลงทุนสร้างร้านค้าชุมชนและแบ่งเป็นแผงค้าให้สมาชิกใช้เป็นช่องทางตลาดของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองม่วง เป็นนวัตกรรมสังคมที่สร้างสรรค์เป็นความใหม่-ความสามารถที่สร้างความสำเร็จในการจัดการปัญหาทางเศรษฐกิจ ทั้งสร้างเศรษฐกิจขึ้นใหม่ของชุมชนและสร้างรายได้ขึ้นใหม่ของสมาชิก ด้วยการจัดการขององค์กรจัดตั้งของชุมชน เป็นมิติของนวัตกรรมสังคมที่ขยายกรอบการจัดการงานสวัสดิการจากงานแบบช่วยเหลือสนับสนุนทางการเงิน การแนะนำข้อมูล ทักษะ และความรู้ ไปสู่การสร้างร้านค้าชุมชน ให้เป็นสายพานของการจัดการสนับสนุนงานเศรษฐกิจและสร้างรายได้

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

การสร้างสายพานของการจัดการเศรษฐกิจที่ครบวงจรตั้งแต่การสนับสนุนข้อมูล ทักษะ และความรู้ในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร สนับสนุนทางการเงินทั้งในรูปแบบของเงินช่วยเหลือ เงินกู้ยืม และการให้เช่าแผงค้าในราคาถูก เป็น “ตัวแบบของกระบวนการจัดการ” (Process Model) ที่ริเริ่มขึ้นเป็นการริเริ่มเบื้องต้นของการจัดการสวัสดิการเชิงรุกของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองม่วง

10. การบุกเบิกธุรกิจเพื่อสังคมคู่ขนานสวัสดิการชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม อำเภอสว่างวีรบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม อำเภอสว่างวีรบุรี จังหวัดสิงห์บุรี จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 มีสมาชิกครอบคลุมทั้ง 11 หมู่บ้าน จากสมาชิกเริ่มต้น 379 คน ปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2563) มีสมาชิกคงเหลือทั้งหมด 1,524 คน คิดเป็น 36% ของประชากรตำบลซึ่งมีอยู่จริงจำนวน 4,230 คน มีเงินกองทุนสะสมรวมทั้งสิ้น 11,252,304.57 บาท

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม มีการจัดบริการสวัสดิการต่อสมาชิกด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเกิด แก่ เจ็บ และการเสียชีวิต เป็นกองทุนที่มีแหล่งรายได้มาจากการระดมเงินจากสมาชิก การสมทบจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และการสนับสนุนจากภาคเอกชน เป็นกองทุนที่มีการริเริ่มขยายกรอบการดำเนินงานจากงานบริการสังคมไปสู่การจัดการงานด้านเศรษฐกิจชุมชนในกิจการต่าง ๆ เช่น สวัสดิการกู้ยืมเพื่อการเกษตรกรรม การทำธุรกิจน้ำดื่ม ธุรกิจร้านกาแฟ

กิจกรรม

สวัสดิการกู้ยืมทางเกษตรกรรม เป็นกองทุนร่วมกันระหว่างกองทุนสวัสดิการฯ ด้วยเงิน 250,000 บาท กับกองทุนใบหยกเพื่อฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติตำบลท่างาม ซึ่งเป็นธุรกิจภาคเอกชนในวงเงิน 1,300,000 บาท

จัดตั้งเป็นกองทุนหมุนเวียนเพื่อฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติจากเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ปี พ.ศ. 2554 ในตำบลท่างาม เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนฯ ด้วยการจัดหาเมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ย และยากำจัดศัตรูพืชในราคาถูก โดยให้สมาชิกได้กู้ยืมรายละไม่เกิน 50,000 บาทต่อคน คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.25 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ยังมีการจัดสวัสดิการประกอบอาชีพในโครงการ “เกษตรกรรมยุคใหม่” ให้กับสมาชิก ในการปลูกมะนาว กล้วย พืชผักสวนครัว อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 50 สตางค์ต่อเดือน (ปลอดดอกเบี้ย 12 เดือน)

การประสานกองทุนใบหยกเพื่อฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติตำบลท่างาม ของตำบลท่างาม เป็นกองทุนย่อยของกองทุนสวัสดิการฯ ที่บริการให้กู้ยืมเงินเพื่อเจาะบ่อบาดาล อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 50 สตางค์ต่อเดือน (ปลอดดอกเบี้ย 12 เดือน) จัดซื้อเครื่องสีข้าวชุมชน เพื่อให้บริการสีข้าวในราคาถูก และยังได้มีการทำความร่วมมือกับกลุ่มใบหยก ร้านค้า ร้านอาหารในพื้นที่ตำบลท่างาม ทำหน้าที่เป็นกลไกทางการตลาดเพื่อรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร (กล้วย มะนาว ผักสวนครัว ฯลฯ) ของสมาชิก

การลงทุนธุรกิจเพื่อสังคมของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม ในการผลิตน้ำดื่ม ในวงเงิน 750,000 บาท (เงินของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม) โดยองค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม สนับสนุนในเรื่องของสถานที่ และค่าสาธารณูปโภค ภายใต้ชื่อ “น้ำดื่มท่างาม” มีการจ้างแรงงานผู้สูงอายุ จำนวน 4 คน ในค่าจ้างวันละ 300 บาท/คน/ต่อวัน กำไรจากการประกอบการของธุรกิจน้ำดื่มจะนำไปใช้จ่ายสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นกิจการที่จัดให้คนในชุมชนเข้าถึงน้ำดื่มที่สะอาด ปลอดภัย และหาซื้อได้ในราคาถูกกว่าท้องตลาด รวมทั้งเป็นผลิตภัณฑ์จากน้ำดื่ม “ท่างาม” ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยในพื้นที่ตำบลท่างาม หรือยามเกิดภัยพิบัติ

อีกหนึ่งการลงทุนธุรกิจเพื่อสังคมของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม คือ ร้านกาแฟ โดยจัดงบประมาณ 200,000 บาท จัดตั้งร้านกาแฟ เครื่องดื่ม และผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนตำบลท่างาม โดยจัดระบบการจ้างงาน 2 อัตราจากส่วนแบ่งของรายได้จากการขายร้อยละ 20 กำไรจากการประกอบการจะเป็นรายได้สมทบเข้ากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม

ความสำเร็จ

นับตั้งแต่จัดให้มีบริการสวัสดิการกู้ยืมทางเกษตรกรรมจนถึงปัจจุบัน ได้จัดให้บริการกู้ยืมต่อสมาชิกไปจำนวน 1,200,000 บาท เป็นการให้การช่วยเหลือต่อสมาชิก ทำให้สมาชิกเหล่านั้นมีทุนสำหรับการประกอบการในกิจการต่าง ๆ การบริการให้กู้ยืมเงินเพื่อเจาะบ่อบาดาล มีสมาชิกได้รับบริการนี้ไปจำนวน 17 ครัวเรือน เพื่อเป็นการจัดหาแหล่งน้ำสนับสนุนการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ธุรกิจน้ำดื่ม สามารถส่งสมทบให้กับกองทุนได้ทั้งสิ้น 160,000 บาท (ตั้งแต่จัดตั้งจนถึงปัจจุบัน) เฉลี่ยปีละ 20,000 บาท เช่นเดียวกับร้านกาแฟได้สร้างรายได้สมทบให้กับกองทุนได้ทั้งสิ้น 100,000 บาท (ตั้งแต่จัดตั้งจนถึงปัจจุบัน) เฉลี่ยปีละ 12,500 บาท

ความใหม่-ความสามารถ

ความสำเร็จจากการริเริ่มบริการงานของกองทุนของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างามทั้ง (1) บริการสวัสดิการการกู้ยืมทางการเกษตร (2) การเจาะบ่อบาดาล (3) ธุรกิจน้ำดื่ม (4) ร้านกาแฟ เป็นเรื่องที่

เกี่ยวข้องกับการขยายบริการสวัสดิการชุมชนจากงานเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ โดย 2 เรื่องแรก เป็นผลประโยชน์โดยตรงสำหรับสมาชิกที่มีความประสงค์กู้ยืม และ 2 เรื่องหลัง เป็นการเพิ่มช่องทางสร้างรายได้สมทบกองทุนสวัสดิการแบบพึ่งพารายได้จากการประกอบการแบบวิสาหกิจ

กรณีกองทุนใบหยก เป็นความใหม่-ความสามารถของการทำงานร่วมกันแบบ 3 ภาคส่วน คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (ภาครัฐ) บริษัทใบหยก (ภาคเอกชน) และกองทุนสวัสดิการชุมชน (ภาคชุมชน) ที่ร่วมพัฒนาการกู้ยืมไปเพิ่มความสามารถในการฟื้นฟูเศรษฐกิจจากการประสบภัยและการพัฒนาแหล่งน้ำสำหรับงานด้านเกษตรกรรม กรณีของการริเริ่มธุรกิจนำดื่มและร้านกาแฟ เป็นความใหม่-ความสามารถที่สร้างรายได้ ให้กับกองทุน เป็นช่องทางของรายได้เพิ่มจาก (1) การสมทบของภาครัฐ (2) การระดมของสมาชิก และ (3) การประกอบวิสาหกิจชุมชน (และยังมีการจ้างงานขึ้นในชุมชนอีกด้วย)

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

การทำงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม ได้สร้างนวัตกรรมสังคมในด้านการบริหารจัดการขึ้นเป็นตัวอย่างของการริเริ่ม และเป็นกลไกที่ทำให้นำไปสู่การจัดการประเด็นทางเศรษฐกิจและสังคมได้เป็นอย่างดี เป็นตัวอย่างของผลของการทำงานแบบรวมกลุ่มของกองทุนสวัสดิการชุมชน การขยายกรอบการบริการจากเงินแบบเชิงรับ (จากบริการแบบช่วยเหลือกรณีเกิด แก่ เจ็บ ตาย) ไปสู่กิจการเชิงรุกการบริการด้านเศรษฐกิจ และเป็นบริการที่ร่วมดำเนินงานกับภาคเอกชน เป็นความสำเร็จที่เติมทุนจากภาคเอกชนไปสนับสนุนการทำงานที่เข้มแข็งขององค์กรภาคประชาชน (องค์กรร่วมของ อบต.และองค์กรชุมชน) ในขณะที่การประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนทั้งธุรกิจนำดื่มและร้านกาแฟ ก็เป็นการสร้างรายได้สมทบเข้ากองทุนจากการริเริ่มงานของตัวเอง

11. การบูรณาการแบบขากึ่งถือ การสร้างสรรค์ความร่วมมือในระดับชุมชน/ท้องถิ่น

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 ปัจจุบัน มีสมาชิก 4,118 คน (ประชากรในตำบล 17,539 คน) มีเงินกองทุนสะสมจนถึงปัจจุบัน 14,328,280.76 บาท เป็นกองทุนที่จัดบริการสวัสดิการ 9 ประเภท ได้แก่ 1) สวัสดิการเกี่ยวกับเด็กแรกเกิด/ คลอดบุตร 2) สวัสดิการเกี่ยวกับการเจ็บป่วย/ รักษาพยาบาล 3) สวัสดิการผู้สูงอายุ 4) สวัสดิการกรณีเสียชีวิต 5) สวัสดิการเพื่อการศึกษา 6) สวัสดิการคนด้อยโอกาส/ คนพิการ 7) สวัสดิการเพื่อพัฒนาอาชีพ 8) สวัสดิการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย และ 9) สวัสดิการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

ความเป็นมาของการก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบ้านส้อง เป็นผลมาจากการริเริ่มของแกนนำอาสาสมัครต่อต้านยาเสพติดบ้านส้องที่มีผลงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 โดยรวบรวมอาสาสมัครในชุมชนจำนวน 150 คน เป็นจิตอาสาไปทำงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน เพื่อเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 เมื่อสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

สุราษฎร์ธานี และสมาคมกองทุนสวัสดิการชุมชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รณรงค์ให้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน แกนนำอาสาสมัครต่อต้านยาเสพติดบ้านส้อง และกองทุนเกษตรตำบลบ้านส้อง จึงได้ร่วมกันจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบ้านส้อง พร้อมกับได้รับการสมทบเงิน จำนวน 54,750 บาท จากการระดมของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลต่าง ๆ โดยการประสานงานของสมาคมกองทุนสวัสดิการชุมชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปี พ.ศ. 2554

กิจกรรม

การริเริ่มการก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนทั้งจากทุนของการรวมกลุ่มที่มีอยู่แล้ว เช่น แกนนำอาสาสมัครต่อต้านยาเสพติด กองทุนการเกษตร และการสนับสนุนจากองค์กรชุมชนจากภายนอกพื้นที่ตำบลบ้านส้อง จึงทำให้แหล่งรายได้ของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบ้านส้อง มีที่มาแบบการสมทบ 4 ขา ประกอบด้วย (1) การสมทบจากสมาชิก (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และ (4) องค์กรและเครือข่ายสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน เช่น บุคคลทั่วไป บริษัท ร้านค้า องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานทั้งในและนอกพื้นที่ตำบลบ้านส้อง ซึ่งมีมากถึง 137 ราย โดยที่รายการสมทบของขาที่สี่นี้ยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จากสัดส่วนของแหล่งที่มาของกองทุนฯ ตามตัวเลขของปี พ.ศ. 2562 ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การสมทบจากสมาชิก	จำนวน 1,312,175 บาท
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน 500,000 บาท
3. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)	จำนวน 1,008,384 บาท
4. องค์กรและเครือข่ายสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน	จำนวน 348,200 บาท

ด้วยการนำเอาทุนจากภาคส่วนอื่นทั้งในและนอกพื้นที่ชุมชนของเทศบาลตำบลเข้ามาร่วมเป็นรายได้หรือเป็นทุนสำหรับการจัดการสวัสดิการข้างต้น จึงนำไปสู่การประสานงานการดำเนินงานความร่วมมือในการบริหารงานสวัสดิการชุมชน ที่เป็นการบูรณาการงานตามหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งในการเรียกขานของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบ้านส้อง จะเรียกว่า เป็น “ทฤษฎีขาทั้งสี่” ประกอบด้วย ขาทั้งสี่ส่วนที่ 1 การระดมเงินทุนจากบริษัท ห้างร้าน เครือข่ายภาคประชาชน และการเปิดรับการบริจาค ปีละ 1 ครั้ง เพื่อจัดหารายได้สมทบ ขาทั้งสี่ส่วนที่ 2 ประสานความร่วมมือจากภาครัฐ และองค์กรสนับสนุนเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มาร่วมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการงานด้านการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้วิสาหกิจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวสมทบรายได้ให้กับกองทุนสวัสดิการชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเวียงสระพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์พัฒนาการจัดการทางการตลาดสินค้าชุมชน และขาทั้งสี่ส่วนที่ 3 เป็นการดำเนินงานตามกลไกบริการของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบ้านส้อง ที่จะร่วมมือกับแกนนำชุมชนทั้ง 17 ชุมชน ดูแล ติดตาม ประสานงานการบริการต่าง ๆ ให้สมาชิก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส โดยประสานร่วมกับผู้นำท้องถิ่น

ผลสำเร็จ

ด้วยแหล่งที่มาของรายได้ที่มีส่วนผสมของชาติ 4 ตามที่ได้กล่าวถึงข้างต้น จึงทำให้ลักษณะของการดำเนินงานต่าง ๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบ้านส้องมีความต่างไปจากกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยทั่วไป ที่จะมีส่วนผสมของรายได้เพียง 2 หรือ 3 ชาติ จึงเป็นความสำเร็จในเชิงคุณภาพที่นำไปสู่ความมั่นคงในแหล่งรายได้ที่จะนำไปใช้จ่ายบริการสวัสดิการ ยิ่งไปกว่านั้นยังได้มีการพัฒนากระบวนการของการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในชุมชนในด้านการจัดการเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการจัดการด้านสวัสดิการ

ความใหม่-ความสามารถ

ความสำเร็จจากการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบ้านส้องข้างต้นได้สร้างความใหม่-ความสามารถ หรือนวัตกรรมสังคม เป็นนวัตกรรมการจัดการ (Process Innovation) 2 เรื่องด้วยกัน คือ หนึ่ง การพัฒนาแหล่งรายได้ที่เป็นแหล่งอื่นให้เป็นชาติ 4 ของการสมทบ และสร้างสรรค์ให้เป็นกิจกรรมสร้างรายได้แบบเป็นงานประจำปี ด้วยการปรับกิจกรรมเป็นการรับบริจาคเพื่อการกุศล เช่นเดียวกับงานทำบุญบริจาค ถูหิน ผ้าป่า ที่ชุมชนมีความคุ้นเคยในทางปฏิบัติ สอง การประสานความร่วมมือภาคีเครือข่ายในระดับท้องถิ่น เพื่อร่วมพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น ให้มีรายได้เพิ่มจากการประกอบการวิสาหกิจเพื่อการต่าง ๆ และสามารถจะสมทบเป็นแหล่งรายได้ให้กับกองทุนฯ

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ความสำเร็จของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบ้านส้องข้างต้น เป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ที่จะส่งผลในเชิงบวกต่อการทำงานเชิงบูรณาการระหว่างภาครัฐ (ส่วนกลาง-ภูมิภาค) รัฐบาลในระดับท้องถิ่น (เทศบาลตำบลบ้านส้อง) และองค์กรชุมชน (กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบ้านส้อง) ทั้งนี้ก็เพราะว่าความสำเร็จที่บรรลุในการบริการสวัสดิการ และรายได้ที่เพิ่มขึ้นการส่งเสริมความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจต่อสมาชิกของกองทุนฯ แท้ที่จริงก็คือ การบรรลุในการบริการสวัสดิการและการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในปกครองของเทศบาลตำบลบ้านส้อง และเป็นบุคคลในเป้าหมายของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านส้อง

ดังนั้น ความสำเร็จในผลผลิตและผลลัพธ์ของการดำเนินงานข้างต้น จะมีผลต่อการประสานงานและบูรณาการงานร่วมกันขององค์กรต่าง ๆ ในระดับชุมชนและท้องถิ่นให้มีความชัดเจน มีความร่วมมือที่แนบแน่นมากขึ้นในลำดับต่อไป

12. การจัดสวัสดิการเชิงรุก และโอกาสของการพึ่งตนเองที่นาอ้อ

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลนาอ้อ (ออมวันละบาท) อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลนาอ้อ (ออมวันละบาท) อำเภอเมือง จังหวัดเลย จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2547 สมาชิกแรกเริ่ม 375 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 5,992 คน (คิดเป็น 97% ของประชากรของเทศบาลตำบลนาอ้อ ซึ่งมีอยู่จำนวน 6,192 คน) มีเงินกองทุนสะสมจนถึงปัจจุบัน 75,617,994 บาท คงเหลือ

ณ ปัจจุบัน 13,339,457 บาท เป็นกองทุนที่จัดให้บริการสวัสดิการต่าง ๆ ที่ครอบคลุมทุกช่วงวัย ตามความจำเป็นเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นตั้งแต่การเกิด การเจ็บป่วย การศึกษา และการเสียชีวิต

บริการที่โดดเด่นของการบริการสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลนาอ้อมมีทั้งเรื่องของการเพิ่มแหล่งรายได้ของกองทุน และการจัดบริการเชิงรุก

กิจกรรม

การเพิ่มช่องทางของรายได้สมทบกองทุน โดยปกติทั่วไปของแหล่งรายได้ของกองทุนสวัสดิการชุมชนจะมาจาก (1) การสมทบของสมาชิกจากการออมวันละบาท (2) การสมทบงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3) การสมทบจากสถาบันพัฒนาองค์กรเอกชน (พอช.) สำหรับกรณีของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลนาอ้อม จะมีรายได้เพิ่มเติมอีก 2 แหล่ง คือ (1) จากผลประโยชน์จากการซื้อกองทุนเงินสำรองธนาคารออมสิน ในวงเงิน 1,000,000 บาท และ ธกส. ในวงเงิน 500,000 บาท และ (2) เงินสมทบจากร้านค้าสวัสดิการชุมชน

การบริการสวัสดิการเชิงรุกจากการบริการของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลนาอ้อม มี 4 รายการด้วยกัน ประกอบด้วย

1. สวัสดิการร้านค้าชุมชนตามแนวทางพระราชรัฐ

เป็นบริการการจัดจำหน่ายสินค้าสำหรับสมาชิกและบุคคลทั่วไปในชุมชน ที่ริเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 และนำไปเป็นโครงการร่วมกับแนวทางพระราชรัฐในปี พ.ศ. 2558 จนถึงปัจจุบัน การบริการดังกล่าวทำให้ยอดการจำหน่ายสินค้าของร้านค้าในแต่ละปีเพิ่มขึ้น จากยอดขาย 65,430 บาท ในปี พ.ศ. 2556 เป็น 730,230 บาท ในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเพิ่มขึ้นมากกว่า 10 เท่าตัว ทั้งนี้ก็เพราะการซื้อสินค้าจากร้านสวัสดิการชุมชน ผู้ซื้อซึ่งเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน จะได้ประโยชน์กลับคืนทั้งในรูปแบบ เช่น (1) การเฉลี่ยคืนเงินสำหรับผู้ซื้อ (2) เงินปันผล (3) สมทบสวัสดิการ (รายการเพิ่มเติมจากการช่วยเหลือของกองทุนสวัสดิการชุมชน) และ (4) สมทบเป็นรายได้ของกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องที่สร้างประโยชน์ทั้งต่อสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

2. สวัสดิการ อปพร. ผู้บริการรถรับ-ส่งผู้ป่วย

ด้วยงานบริการของเทศบาลตำบลนาอ้อม ได้จัดให้มีบริการอาสาสมัคร อปพร. เพื่อบริการรับ-ผู้ป่วย ซึ่งในแต่ละเดือนจะมีบริการในสถานการณ์อุบัติเหตุทางถนนเป็นอย่างน้อย 2 – 3 ครั้งต่อเดือน กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนาอ้อม จึงได้บริจาคเงินสมทบเริ่มต้นเพื่อก่อตั้งกองทุนสวัสดิการสำหรับ อปพร. จำนวน 100,000 บาท (ปัจจุบันกองทุนนี้มีเงินทั้งสิ้น 430,000 บาท)

3. สวัสดิการบ้านมั่นคงนาอ้อม

เป็นบริการสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยสำหรับสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่มีความเดือดร้อนเรื่องการจัดหาที่อยู่อาศัย ซึ่งนับจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) ได้จัดให้บริการที่นำไปสู่การสร้างบ้านแล้วเสร็จแล้วจำนวน 40 หลัง อยู่ในช่วงดำเนินการอีก 40 หลัง และผลจากการจัดการเรื่องนี้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการสนับสนุนการส่งเสริมอาชีพสำหรับสมาชิกที่สร้างบ้าน เป็นเงิน

จำนวน 489,000 บาท จนสามารถสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้สวัสดิการชุมชนต้นแบบสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ และผู้สนใจทั่วไป

4. สวัสดิการองค์กรผู้อุทิศตนเพื่อชุมชน

เป็นบริการที่จัดบริการเพื่อการช่วยเหลือต่อครอบครัวสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เสียชีวิต โดยถือว่าสมาชิกเหล่านั้นได้ร่วมอุทิศตนเพื่อชุมชน จากการสมทบเงินเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยการนี้ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนาอ้อ ได้ร่วมเป็นเจ้าภาพในการจัดงานศพที่เกี่ยวข้องกับค่าเช่าสถานที่ ค่าเช่าเครื่องเสียง หลอดไฟ สายไฟ ค่าตกแต่งดอกไม้ ค่าจ้างแม่ครัวทำอาหาร รวมเป็นค่าใช้จ่ายต่อรายโดยประมาณ 35,000 บาท

ผลสำเร็จ

การจัดการของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลนาอ้อที่ประสบความสำเร็จตามรายละเอียดข้างต้น จะมีทั้งการจัดหาแหล่งสมทบรายได้ และการจัดให้มีบริการที่เพิ่มเติมไปจากบริการช่วยเหลือเรื่องเกิดเจ็บป่วย และเสียชีวิต ใน 4 กิจกรรม/โครงการด้วยกัน คือ สวัสดิการร้านค้าชุมชนตามแนวทางประชารัฐ สวัสดิการ อปพร. ผู้บริการรถรับ-ส่งผู้ป่วย สวัสดิการบ้านมั่นคงและการส่งเสริมอาชีพ และสวัสดิการองค์กรผู้อุทิศตนเพื่อชุมชน

ความใหม่-ความสามารถ

ความสำเร็จของการริเริ่มงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลนาอ้อ เป็นการบ่งบอกถึงความใหม่-ความสามารถที่ต่างไปจากกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยทั่วไป เป็นนวัตกรรมสังคมของการขยายกรอบจากการดำเนินตามข้อแนะนำเบื้องต้น เป็นกิจการเชิงรุก ทั้งการจัดรายได้ และการจัดกิจกรรมบริการสวัสดิการ

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

การขยายกรอบของการจัดการทั้งรายได้และการบริการสวัสดิการข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้ที่เป็นรายการสมทบจากร้านค้าสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นกิจการที่เริ่มขึ้นด้วยกระบวนการทำงานขององค์กรชุมชนเป็นความสำเร็จ ความใหม่-ความสามารถ หรือเป็นนวัตกรรมสังคมที่จะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของกองทุนสวัสดิการชุมชนได้อย่างยั่งยืน และจะเป็นกลไกที่นำไปสู่การพึ่งพาการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ในอนาคต

13. การแก้หนี้ในระบบ

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพหนอง อำเภอฟีชีตาก จังหวัดหนองคาย

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพหนอง อำเภอฟีชีตาก จังหวัดหนองคาย เป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 เดือนกันยายน พ.ศ.2552 ขึ้นทะเบียนไว้กับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) รหัส 100178765 ปัจจุบันมีสมาชิก 1,978 คน (คิดเป็น 30.5% ของประชากรในตำบลที่มีอยู่ 6,483 คน) แบ่งเป็นบุคคลทั่วไป

1,330 คน เป็นเด็ก/เยาวชน (อายุไม่เกิน 25 ปี) 329 คน ผู้สูงอายุ 625 คน ผู้ด้อยโอกาส 170 คน และผู้พิการ 25 คน เป็นกองทุนที่ให้บริการสวัสดิการในด้านสังคม (เด็กแรกเกิด คลอดบุตร เจ็บป่วย ค่ารักษาพยาบาล คนด้อยโอกาส พิการ ผู้สูงอายุ การศึกษา และเสียชีวิต) ด้านเศรษฐกิจ (การพัฒนาอาชีพ) ด้านสนับสนุนชุมชน (สาธารณประโยชน์ ประเพณี/วัฒนธรรม) และด้านอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

จากการสำรวจข้อมูลปี 2558 พบว่า ประชาชนในชุมชนตำบลโพหนอง มีภาระหนี้สินจากการกู้เงินนอกระบบ จำนวน 293 ครัวเรือน (คิดเป็น 19.8% ของจำนวนครัวเรือนในพื้นที่ตำบล ซึ่งมีอยู่จำนวน 1,480 ครัวเรือน) คิดเป็นเงิน 29,300,000 บาท หนี้ดังกล่าวเป็นหนี้เพื่อการบริโภค สนับสนุนการประกอบอาชีพ ค่าเล่าเรียนหนังสือของบุตร และการใช้จ่ายในการใช้ชีวิตประจำวัน (รวมไปถึงการใช้จ่ายตามอิทธิพลของสังคมบริโภคนิยม) ในจำนวนนี้ 30% เป็นผู้ที่เข้าไม่ถึงบริการของกองทุนในชุมชนที่มีดอกเบี้ยต่ำ และมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่มีรายได้ผันผวนไปตามภาวะของการผันผวนของราคาทางการตลาด และ 20% เป็นคนรับจ้างรายวัน และคนตกงาน รวมถึงคนไม่มีงานเป็นอาชีพ ในจำนวนนี้มีสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพหนองอยู่ 76 ครัวเรือน เป็นหนี้อยู่จำนวน 17,500,000 บาท (คิดเป็น 59.7% ของหนี้ที่สำรวจ)

กิจกรรม

คณะกรรมการสวัสดิการกองทุนชุมชนตำบลโพหนอง ได้ประสานหารือร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลโพหนองเพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดการหนี้นอกระบบของสมาชิก โดยยึดหลักเร่งรัดจัดการผู้ที่มีความเดือดร้อนมากก่อนเป็นลำดับแรก ภายใต้การจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิกกับองค์กรการเงินชุมชน ซึ่งมีองค์กรการเงินชุมชนที่มาร่วมในโครงการ ประกอบด้วย (1) สถาบันการเงินชุมชนบ้านโพหนอง (2) สถาบันการเงินชุมชนบ้านไร่ (หมู่ที่ 5) (3) สถาบันการเงินชุมชน (หมู่ 4) (4) สถาบันการเงินชุมชน (หมู่ 6) (5) ธนาคารหมู่บ้าน (หมู่ 5) และ (6) ธนาคารหมู่บ้าน (หมู่ 6) โดยให้องค์กรการเงินของชุมชนเหล่านี้ประสานความร่วมมือและทรัพยากรร่วมกัน รวมทั้งขอรับการสนับสนุนจากธนาคารออมสินสาขาศรีเชียงใหม่ เพื่อซื้อหนี้และไถ่ถอนโฉนดที่ดินจำนวน 76 ใบ ในวงเงินที่เป็นหนี้ 17,500,000 บาท มาไว้ที่องค์กรการเงินชุมชน แล้วให้สมาชิกที่เป็นหนี้ผ่อนชำระต่อองค์กรการเงินชุมชน (ในอัตราดอกเบี้ย ไม่เกิน 15% ต่อปี) อีกลำดับหนึ่ง

การจัดการหนี้ข้างต้น เป็นการจัดการหนี้นอกระบบ หนี้ที่ทำให้ชุมชนมีความเดือดร้อนมาก แต่ในการดำเนินงานโครงการจัดการหนี้นี้ ยังรวมเอาหนี้นอกระบบรายย่อย ที่มีวงเงิน ไม่เกิน 10,000 บาท เข้ามาร่วมในโครงการด้วย ซึ่งมีสมาชิกที่ร่วมในการจัดการตามโครงการนี้ 126 ราย คิดเป็นหนี้ร่วมจัดการทั้งสิ้น 4,500,000 บาท การจัดการหนี้จำนวนนี้ให้องค์กรทางการเงินชุมชนเข้ามาแบกรับภาระเป็นเจ้าหนี้แทนนายทุนเงินกู้นอกระบบ โดยมีเงื่อนไขว่าสมาชิกรายนั้น ๆ จะต้องมิผู้ค้ำประกัน 3 คน

ในขณะเดียวกัน ก็จัดให้มีการส่งเสริมอาชีพในชุมชน เพื่อกระตุ้นให้สมาชิก (โดยเฉพาะผู้ที่มีหนี้สิน) สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจเพิ่มเติม โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรบริหารส่วนตำบล เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด พัฒนาที่ดิน ประมง กรมการข้าว สสส สข. สกสว. และพอช. ซึ่งเป็นองค์กรสนับสนุนงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของภาครัฐทั้งส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่นเพื่อร่วมกันสร้างรายได้เพิ่ม ลดรายจ่าย และคำนึงถึงการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพยั่งยืน

ผลสำเร็จ

จากการร่วมกันจัดการหนี้ในระบบโดยความร่วมมือของกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์กรการเงินชุมชน และสภาองค์กรชุมชนที่ร่วมกันดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2558 จนถึงปี 2560 สามารถไถ่ถอนหนี้จากแหล่งเงินกู้ของนายทุนนอกระบบมาเป็นองค์กรทางการเงินของชุมชน ได้ทั้ง 76 ราย (ไถ่ถอนโฉนดมาได้ทั้ง 76 ใบ) ในจำนวนนี้นับจนถึงปัจจุบัน สมาชิกที่เป็นหนี้สามารถไถ่ถอนโฉนดไปจากองค์กรการเงินชุมชนแล้ว 53 ราย คิดเป็นมูลหนี้ที่จัดการได้แล้ว 12,500,000 บาท เหลือที่อยู่ในระหว่างผ่อนชำระ 23 ราย

ขณะเดียวกัน ผลจากการส่งเสริมการเริ่มอาชีพเพื่อสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ ปรากฏว่าประชาชนในชุมชน (รวมทั้งสมาชิกของกองทุนฯ) ได้สร้างกิจกรรมอาชีพแบบรายย่อย และแบบรวมกลุ่ม เป็นแขนงอาชีพที่เพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างหลากหลาย เช่น กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มเลี้ยงไก่พื้นเมือง กลุ่มปลูกข้าวอินทรีย์ กลุ่มปลูกผักอินทรีย์ (ปลอดสารเคมี) รวมทั้งการแปรรูปผลผลิต เช่น ปลาส้ม ปลาแดดเดียว ข้าวกล้องอินทรีย์ และการริเริ่มสร้างรายได้เพิ่มรวมทั้งริเริ่มการจัดการตลาดแบบเครือข่าย

ความใหม่-ความสามารถ

1. การสร้างความสามารถ

ความสำเร็จของการจัดการหนี้ในระบบของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพหนอง เป็นผลมาจากการระดมทุนทางสังคม (Social Capital) ที่มีอยู่ ทั้งในความหมายของ “ทุนทางการเงินขององค์กรการเงินชุมชน” และการประสานความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน สภาองค์กรชุมชน องค์กรทางการเงินชุมชน (ซึ่งมีทั้งธนาคารหมู่บ้าน และสถาบันการเงินชุมชนในระดับหมู่บ้าน) เพื่อร่วมกันเป็นกลไกสำคัญในการจัดการหนี้ในระบบที่สร้างความเดือดร้อนให้กับสมาชิก (และประชาชนที่เป็นผู้กู้รายอื่น ๆ ในตำบล) รวมทั้งการประสานการขอรับการสนับสนุนทางการเงินกับธนาคารออมสิน เพื่อซื้อหนี้และไถ่ถอนโฉนดมาไว้ที่องค์กรการเงินชุมชน (ปรับเปลี่ยนเจ้าหนี้) จำนวน 17,500,000 บาท (โฉนด 76 ใบ) ซึ่งเป็น “ความใหม่” ของการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของสมาชิก (ประชาชนในชุมชน) และของระบบการบริหารจัดการในระดับชุมชน (หมู่บ้าน) ตำบล และท้องถิ่น ที่ไม่เคยมีมาก่อน และเป็นการริเริ่มขึ้นจากการทำงานในองคาพยพของกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็น “องค์กรจัดตั้งของชุมชน” (Community-based Organizations: CBOs) ซึ่งไม่ใช่องค์กรหรือองคาพยพของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค หรือท้องถิ่น

2. กิจการเชิงรุกของกองทุนสวัสดิการชุมชน

การจัดการหนี้ในระบบของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพหนอง เป็นตัวอย่างของการขยายกิจการของการดูแลสวัสดิการต่อสมาชิกของชุมชน จาก “งานเชิงรับ” ที่มีต่อการดูแลเป็นบริการตามกรอบกิจการแต่ละประเภทที่มีโดยบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการสวัสดิการชุมชน ไปสู่ “กิจการเชิงรุก” ที่จัดการต่อประเด็นความเดือดร้อนของสมาชิก ที่ไม่ใช่เรื่องของสวัสดิการสังคม แต่เป็นเรื่องของการจัดการเศรษฐกิจ-การเงิน-คุณภาพชีวิตโดยรวม ด้วยการริเริ่มสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ทั้งในระดับชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น และองค์กรสนับสนุนของภาครัฐ (รวมทั้งธนาคารของรัฐ)

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

1. ความสามารถในการจัดการขององค์กรชุมชน

การจัดการหนี้ในระบบตามโครงการความร่วมมือข้างต้น คิดเป็นผลความสำเร็จเป็นสัดส่วนถึง 60% ของหนี้ในระบบที่มีอยู่ในพื้นที่ตำบล (จากข้อมูลการสำรวจ ปี พ.ศ. 2558) นอกจากนั้นเมื่อไถ่ถอนหนี้มาไว้ที่องค์กรการเงินชุมชนแล้วให้สมาชิกผ่อนชำระหนี้ต่อ ปรากฏว่าสามารถไถ่ถอนเงินได้ (ปลดหนี้ได้) 53 ราย (ในจำนวน 76 ราย) คิดเป็น 69.7% ซึ่งเป็นการยืนยันได้ว่าการจัดการตนเองโดยระบบชุมชน เป็นเครื่องมือที่สร้างความสำเร็จในการจัดการหนี้ได้ดีกว่าการปล่อยให้ชุมชนไปก่อหนี้ของตนเองกับแหล่งเงินทุนตามลำพัง (โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งเงินกู้แบบทุนเอกชน หรือแหล่งเงินกู้ในระบบ) และเป็นกระบวนการที่ควรจะได้มีการพัฒนาเป็นเครื่องมือและเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ในการจัดการปัญหาหนี้สิน เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับชุมชนฐานรากต่อไป

2. การจัดการหนี้แบบ “กึ่งระบบ”

กรณีความสำเร็จของการจัดการหนี้ในระบบของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพธิ์ทอง ที่ไถ่ถอนหนี้จากที่เป็นหนี้กับนายทุนเงินกู้เอกชน (เงินกู้ในระบบ) มาจัดการโดยองค์กรการเงินชุมชน (ซึ่งไม่ใช่สถาบันการเงินที่บริหารงานโดยธนาคาร) ร่วมกับธนาคารของรัฐในที่นี้ คือ ธนาคารออมสิน ถือได้ว่าเป็นการจัดการแบบ “กึ่งระบบ” ระหว่างกลไกของระบบธนาคารกับระบบงานขององค์กรการเงินชุมชน (ปัจจุบันมีการตรากฎหมายขึ้นรองรับ แต่มีแบบแผนการจัดการแบบองค์กรชุมชน)

3. การปรับวิถีของการก่อหนี้

การจัดการหนี้ในระบบสำหรับหนี้รายย่อยจำนวน 126 ราย ที่เปลี่ยนจากการกู้แบบเอกชน ไม่มีผู้ค้ำประกัน มาเป็นการกู้เงินขององค์กรการเงินชุมชน โดยมีผู้ค้ำประกัน 3 คน เป็นผลสำเร็จได้นั้น กล่าวได้ว่าเป็นการจัดระบบการก่อหนี้ที่มีคุณภาพมากขึ้น เป็นการเปลี่ยนระบบจากการก่อหนี้ที่เป็นไปตามอิสระของผู้กู้ เป็นการหาหรือ แสดงเหตุผลถึงความจำเป็น และความเป็นไปได้ของการผ่อนชำระคืนต่อผู้ค้ำประกัน ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือกลั่นกรองความจำเป็น หรือความเหมาะสมในการก่อหนี้ของผู้กู้ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนี้ที่เป็นการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ไม่ใช่หนี้สินที่เกิดจากการลงทุนทางเศรษฐกิจ) ซึ่งเป็นเรื่องที่ยู๋จะคำนึงถึงความจำเป็นที่จะใช้จ่าย (ไปก่อน) โดยไม่คำนึงถึงความสำคัญ/ความเป็นไปได้ในการชำระคืน

14. การจัดการหนี้ครัวเรือน หนี้ในระบบ และการสร้างเศรษฐกิจชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง รหัสกองทุนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) คือ 100154400 จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2551 ปัจจุบัน (11 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563) มีสมาชิกจำนวน 608 คน คิดเป็น 13.1% ของจำนวนประชากรตำบล (ที่มีอยู่จำนวน 4,653 คน) แบ่งเป็นบุคคลทั่วไป 271 คน เด็ก/เยาวชน (อายุไม่เกิน 25 ปี) 136 คน ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) 190 คน ผู้ด้อยโอกาส 3 คน

ผู้พิการ 5 คน และอื่น ๆ 3 คน เป็นกองทุนที่บริการงานสวัสดิการชุมชนทุกประเภท ยกเว้น หมวดที่อยู่อาศัย มีตัวเลขของเงินกองทุนสะสม จำนวน 2,776,329.89 บาท

ตำบลดงดินแดงอยู่ห่างจากตัวอำเภอ 15-30 กิโลเมตร และการสัญจรยังลำบากเนื่องจากถนนส่วนใหญ่ยังเป็นถนนลูกรัง เป็นพื้นที่ขาดแคลนแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ซึ่งสมาชิกทำอาชีพเกษตร ประกอบกับไม่มีเงินทุนในการลงทุนทางการเกษตร ผลผลิตทางการเกษตรได้ไม่ดีเท่าที่ควร จึงทำให้มีปัญหาเรื่องหนี้สินภาคครัวเรือนและเป็นหนี้นอกระบบ จากการกู้เงินเอกชนจากแหล่งภายนอกชุมชน และเป็นที่มาของการริเริ่มงานสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

กิจกรรม

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง ประสานงานกับกลุ่มองค์กรในชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน โดยเบื้องต้นได้นำเงินของกองทุนฯ ไปฝากกับ “วิสาหกิจธนาคารหมู่บ้านหน่วยประคอง” (นำเอาธนาคารหมู่บ้านไปจดทะเบียนวิสาหกิจ) และดำเนินการตามแนวพระราชดำริบ้านหน่วยประคอง โดยให้วิสาหกิจชุมชน ธนาคารหมู่บ้าน ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิก เป็นโครงการต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 มาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) ไม่ว่าจะเป็น การเจาะบ่อบาดาลเพื่อทำการเกษตร การเกษตรแบบระบบน้ำหยดเพื่อเป็นการประหยัดน้ำ การใช้พลังงานอาทิตย์ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และฮอร์โมน ในขณะเดียวกันก็ประสานให้มีบริการเงินกู้ยืมเพื่อไปจัดการงานเศรษฐกิจ-อาชีพต่าง ๆ ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี เช่น (1) ลงทุนสร้างระบบน้ำด้วยการเจาะบ่อบาดาล 56 ราย 87 บ่อ เป็นเงิน 4,350,000 บาท (2) ลงทุนในการประกอบอาชีพ เช่น ปลูกอ้อย,มันสำปะหลัง 54 ราย เป็นเงิน 4,960,000 บาท ค้าขาย 15 ราย เป็นเงิน 450,000 บาท ปลูกพืชระยะสั้น 11 ราย เป็นเงิน 290,000 บาท เลี้ยงสัตว์ (หมู,ไก่,จิ้งหรีด) 4 ราย เป็นเงิน 60,000 บาท อยู่ซ่อมรถ 1 ราย เป็นเงิน 500,000 บาท เฟอร์นิเจอร์ไม้ 1 ราย เป็นเงิน 50,000 บาท (3) การกู้เพื่อการศึกษา 1 ราย เป็นเงิน 50,000 บาท (4) การกู้ยืมเพื่ออยู่อาศัย-สร้างบ้าน 28 ราย เป็นเงิน 2,055,000 บาท

การส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกสามารถใช้หนี้นอกระบบ (เป็นส่วนใหญ่) ได้ ในการนี้สมาชิกจะต้องสมทบเงินกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นรายปี ปีละ 365 บาท (กองทุนฯ นำไปฝากยังวิสาหกิจ และ/หรือธนาคารหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับกู้ยืมต่อ) พร้อมกันนั้น สมาชิกผู้กู้ยืมในการลงทุนด้านเศรษฐกิจ จะต้องเข้าโครงการออมเงินวันละ 10 บาทกับธนาคารหมู่บ้าน (เดือนละ 300 บาท) เพื่อสร้างเป็นหลักประกันในการชำระคืนเงินกู้

ผลสำเร็จ

การดำเนินงานตามโครงการร่วมมือข้างต้น ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรของสมาชิกในโครงการดีขึ้นกว่าเดิม อันเนื่องมาจากการจัดการระบบน้ำ ทำให้สมาชิกจำนวน 53 ครัวเรือน (ที่มีการจัดเก็บข้อมูล) มีรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรดีขึ้นกว่าเดิม มีรายได้โดยเฉลี่ย 20,000 บาท/ครัวเรือนโดยประมาณ ในจำนวนนี้มีสมาชิกของกองทุนสวัสดิการจำนวน 14 ราย สามารถปลดหนี้จากการกู้เงินเอกชนนอกพื้นที่ (เงินกู้นอกระบบ) เป็นเงิน 1,412,500 บาท

ความใหม่-ความสามารถ

ความสำเร็จของการดำเนินงานที่สร้างผลผลิตทางเศรษฐกิจ สร้างรายได้ของครัวเรือนข้างต้นที่ดีขึ้นกว่าเดิม (เฉพาะจำนวน 53 รายที่มีการเก็บข้อมูลที่มีรายได้ต่อครัวเรือน 20,000 บาทต่อเดือนโดยประมาณ) นั้น เป็นรายได้ที่มากกว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของตำบลหนองม่วง (จากข้อมูลของ จปฐ. โดยกรมการพัฒนาชุมชน ปี พ.ศ. 2562) ที่อยู่ในระดับ 14,768 บาทต่อเดือน และหากเปรียบเทียบจากการผลิตที่ต้องเผชิญกับสภาวะความแล้ง ไม่มีน้ำ และผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่มีเสถียรภาพก่อนหน้านี้ รวมทั้งความสามารถปลดหนี้ไปได้อีก 14 ราย ก็ถือได้ว่าเป็นผลงานที่สามารถแก้ปัญหารายได้ทางเศรษฐกิจให้ลุกล่วงไปได้อย่างชัดเจน

ความสำเร็จ-ความสามารถที่แก้ปัญหาได้ข้างต้น ถือได้ว่าเป็นผลงานของการทำงานแบบรวมกลุ่ม เป็นผลงานของการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในระดับฐานรากที่แสดงความสามารถในการพึ่งพาตนเอง เป็นความสามารถและเกิดการพึ่งพาตนเองที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการความร่วมมือระหว่างกองทุนสวัสดิการชุมชนกับธนาคารหมู่บ้าน ที่รวมสรรพกำลัง รวมทรัพยากรทางการเงิน-แรงงานเข้าด้วยกัน รวมการจัดหลายแบบที่เป็นแนวนโยบายของภาครัฐ ไปรวมศูนย์จัดการเพื่อมุ่งสู่การแก้ปัญหาของสมาชิก -ตัวอย่างของการนำเอาธนาคารหมู่บ้านไปจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน การนำเอาเงินสะสมของกองทุนสวัสดิการชุมชนไปฝากเป็นเงินทุนสำหรับปล่อยกู้สมาชิกให้กับวิสาหกิจธนาคารหมู่บ้าน รวมทั้งการนำเอากลไกการออมเงิน มาช่วยเป็นเครื่องมือในการสร้างหลักประกันการชำระคืน

เป็นตัวอย่างของความสำเร็จที่มาจากทั้ง (1) การบูรณาการการทำงานระหว่างองค์กรขององค์กรชุมชน (ระหว่างกองทุนสวัสดิการชุมชนกับกองทุนหมู่บ้าน) (2) การปรับใช้ทรัพยากรทางการเงินของกองทุนสวัสดิการชุมชนที่โดยหลักการจะเป็นทรัพยากรที่ใช้จ่ายแบบเชิงรับ (จ่ายต่อเมื่อมีการเจ็บป่วย หรือตาย ในรูปแบบของค่าใช้จ่ายสวัสดิการเพื่อการต่าง ๆ) ไปรวมเป็นทรัพยากรทางการเงินเพื่อนำไปใช้สำหรับการลงทุนในการประกอบอาชีพโดยผ่านการบริการของวิสาหกิจธนาคารหมู่บ้าน ไปใช้เป็นปัจจัยสำหรับการผลิตทางเศรษฐกิจ พร้อม ๆ กับปรับปรุงระบบน้ำเพื่อการเกษตรในชุมชน (จากตัวเลขของการปล่อยกู้เพื่อการต่าง ๆ ข้างต้น คิดเฉพาะรายการใน 2 กรณีนี้ จะเป็นเงินทั้งสิ้น 10,570,000 บาท จากวงเงินที่ปล่อยกู้ทั้งสิ้น 12,675,000 บาท หรือคิดเป็น 83.4 % ของวงเงินปล่อยกู้โดยรวมของชุมชน) ซึ่งเป็นการกู้ยืมเพื่อการลงทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรง ไม่ใช่การกู้ยืมไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภคโดยทั่วไป

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ความสำเร็จ-ความสามารถที่เกิดขึ้นจากการริเริ่มดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง และ/หรือวิสาหกิจธนาคารหมู่บ้านหน่วยประกอบข้างต้น เป็นตัวอย่างของการสร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมในระดับชุมชน ที่สร้างสรรค์ความใหม่หรือนวัตกรรมสังคมทั้งในเรื่องของ (1) การแก้ปัญหารายได้ทางเศรษฐกิจ และหนี้สินภาคครัวเรือน (2) การทำงานแบบบูรณาการขององค์กรชุมชน และการรวมสรรพกำลังและทรัพยากรเข้าด้วยกันของชุมชน การจัดการงานส่งเสริมอาชีพกับงานแหล่งน้ำ การให้กู้กับการออมเพื่อเป็นหลักประกันชำระคืน ฯลฯ นับได้ว่า “ต้นแบบ” ที่ควรจะขยายไปสู่การจัดการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในพื้นที่อื่น ๆ

การสร้างมิติของการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญของผลงานนี้ คือ เรื่องของการจัดการเงินกองทุนของชุมชน ให้เป็นการกักเก็บเพื่อการลงทุนทางเศรษฐกิจ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ของชุมชนโดยตรงของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง และวิสาหกิจธนาคารหมู่บ้าน ซึ่งเป็นมิติที่ต่างไปจากการจัดการเงินของกองทุนสนับสนุนภาครัฐโดยทั่วไป (โดยเฉพาะกรณีของกองทุนหมู่บ้านและพัฒนาชุมชนเมือง) ที่ไม่ทำให้ครัวเรือนนำไปใช้จ่ายเพื่อปรับปรุงธุรกิจ และการผลิตเศรษฐกิจที่มีอยู่ แต่จะไปใช้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ซึ่งไม่ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างเศรษฐกิจในระดับชุมชน (Kaboski and Robert, 2012)

15. โรงเรียนแก้หนี้สินภาคครัวเรือน-หนี้สินภาคประชาชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางซุด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางซุด จัดตั้งขึ้นเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 ขึ้นทะเบียนไว้กับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) รหัสเลขที่ 100152866 มีสมาชิกปัจจุบันจำนวน 2,056 คน คิดเป็น 29.4% ของประชากรตำบลที่มีอยู่ 7,003 คน เป็นกองทุนที่จัดบริการสวัสดิการสำหรับสมาชิกทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย และสนับสนุนกิจกรรมชุมชน ประเด็นปัญหาในการดำรงชีวิตของคนในตำบลบางซุด (และสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน) คือ คนในชุมชนที่มีรายได้น้อยไม่เพียงพอ และประกอบอาชีพเชิงเดี่ยวคือ ทำนา ไม่มีอาชีพเสริม พอที่จะสามารถเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนและสภาองค์กรชุมชน จึงจัดให้มีการประชุม “เวทีถกเถียงระดับตำบล” พบว่า การแก้ไขปัญหาหนี้สินเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนสำหรับคนตำบลบางซุด อีกทั้งยังขาดการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ในครัวเรือน และยังพบว่า มี 150 ครัวเรือน ที่มีหนี้สินมากกว่า 100,000 บาท จึงร่วมกันจัดตั้ง “โรงเรียนแก้หนี้สินภาคประชาชนตำบลบางซุด” เพื่อรองรับการแก้ปัญหาดังกล่าวนี้

กิจกรรม

โรงเรียนแก้หนี้สินภาคประชาชนตำบลบางซุด ได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.2559 โดยยึดหลักการของการจัดการแก้ปัญหานี้สินภาคครัวเรือน 3 ประการ คือ (1) สร้างระบบติดตามระบบเหตุผลเพื่อพิจารณาความจำเป็นของการก่อหนี้ ยึดหลักวิเคราะห์ตามหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค โดยให้จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเป็นเครื่องมือกำกับติดตามประเมินตนเอง (2) สร้างหลักสูตรพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้เสริมผ่านกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (3) ส่งเสริมการออม

ผลสำเร็จ

ผลของการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ

1. การพัฒนาเครื่องจักสาน ทำหมวก ทำกระเป๋ ทำไม้กวาดดอกหญ้า จำนวน 60 คน สามารถสร้างรายได้เพิ่ม 4,000 บาทต่อเดือนต่อราย
2. เลี้ยงไก่ไข่ และปลูกผัก จำนวน 50 คน สามารถสร้างรายได้เพิ่ม 3,000 บาทต่อเดือนต่อราย (พร้อมกับลดรายจ่ายเดือนละ 2,000 บาทต่อเดือนต่อราย)

3. เลี้ยงแพะ จำนวน 35 คน สามารถสร้างรายได้เพิ่ม 5,000 บาทต่อเดือนต่อราย (และได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐให้ขยายกิจกรรมเป็นโครงการ “แพะแปลงใหญ่”)

สำหรับการออม โรงเรียนแก้งหานี้สภาคประชาชนตำบลบางซุด ให้ผู้เข้าอบรมเพิ่มการออมเงินขั้นต่ำเป็นเงิน 200 บาทต่อเดือน หรือคิดจาก 10% ของยอดขายสินค้า ปรากฏว่ามีเงินออมเพิ่มขึ้นมากกว่า 500,000 บาท ซึ่งเป็นหลักประกันที่จะชำระคืนเงินกู้ยืม (หรือหนี้สินเดิม)

การดำเนินงานตามโครงการของโรงเรียนแก้งหานี้สภาคประชาชนตำบลบางซุด จนถึงปีสิ้นสุด พ.ศ. 2562 มีสมาชิกจำนวน 42 ราย (ครัวเรือน) มีรายได้ที่สามารถตัดหนี้เป็น 0 คิดเป็นเงินทั้งสิ้น 1,500,000 บาท

ความใหม่-ความสามารถ

ความสำเร็จของการสร้างความสามารถในการจัดการปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนของสมาชิกที่ร่วมโครงการของกองทุนสวัสดิการชุมชน (และสภาองค์กรชุมชน) ข้างต้น เป็นผลมาจากการทำงานแบบรวมกลุ่ม การเพิ่มความเข้าใจวิเคราะห์ความจำเป็นในการก่อหนี้ การทำบัญชีรายรับ/รายจ่าย การเพิ่มช่องทางของการสร้างอาชีพเสริม ด้วยการสร้างความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพต่าง ๆ และการออมเงินเพื่อชำระหนี้คืน จนสามารถปลดหนี้เป็น 0 ไปได้ 42 ราย ซึ่งในเบื้องต้นถือได้ว่าเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนแก้งหานี้สภาคประชาชนตำบลบางซุด

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ความใหม่-ความสามารถของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางซุดที่เกิดขึ้นข้างต้น เป็นนวัตกรรมสังคมที่เกี่ยวข้องกับทั้งด้านการจัดการปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนของสมาชิก ซึ่งแก้ไขไม่ได้โดยตัวเองตามลำพัง ต้องอาศัยการทำงานแบบรวมกลุ่มเข้าไปผนวกรวม และการริเริ่มงานเชิงกระบวนการที่นำเอาหลักของการจัดการต่อ (1) การวิเคราะห์เหตุและผลตามความจำเป็นของการก่อหนี้ (2) การจัดการเศรษฐกิจที่จะนำมาซึ่งรายได้เพิ่มเพื่อไปชำระหนี้คืน (3) การออมเพื่อสร้างหลักประกันในการชำระหนี้คืน

16. การทำงานของกลไกร่วมประสานขององค์กรชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองหินปูน อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองหินปูน อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2551 มีสมาชิก 3,500 คน คิดเป็น 52.1% ของประชากรที่มีอยู่จำนวน 6,717 คน และครอบคลุมจำนวนหมู่บ้าน 16 หมู่บ้าน

ประเด็นปัญหาเศรษฐกิจและสังคมโดยพื้นฐานประการสำคัญของตำบลคลองหินปูน ที่กองทุนสวัสดิการชุมชนได้นำเอาความเป็นองค์กรชุมชนเข้าไปช่วยแก้ไข คือ ความเป็นผู้เดือดร้อนเรื่องที่ดินทำกิน 731 ครอบครัว และที่อยู่อาศัย 202 ครอบครัว รวม 920 ครอบครัว

กิจกรรม

ก่อนการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน

1. ปี 2547 ชาวบ้านหมู่ 6 ของตำบลคลองหินปูน ได้รวมตัวกันจัดทำข้อมูลชุมชน (ศูนย์ข้อมูลชุมชน) จึงทำให้รู้ว่ามีประชาชนจำนวน 48 ครัวเรือนที่มีความเดือดร้อนเรื่องที่ทำกิน จึงได้จัดตั้งกองทุนแก้ปัญหาที่ดิน ตำบลคลองหินปูนขึ้น

2. ปี 2548 แขนงรวบรวมชาวบ้าน 20 ราย เพื่อขอเจรจาต่อรองเช่าที่ดินกับนายทุน มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (หน่อไม้ฝรั่ง) เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของตนเอง

3. ปี 2549-2550 มีการพัฒนาพื้นที่แก้ไขปัญหาที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการระดมการออมทรัพย์ เพื่อจัดตั้งเป็นองค์กรทางการเงินชุมชน และพัฒนาเป็นสถาบันการเงินของชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งมีสมาชิกกว่า 800 คน มีเงินทุนสะสมมากกว่า 6 ล้านบาท มีการเจรจาเจ้าของที่ดินที่ครอบครองสิทธิ์ที่ดินตามเอกสารสิทธิ์ สปก.4-01ก เพื่อขอซื้อที่ดินกลับคืนมาสู่เกษตรกร

จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน

1. ปี 2551 จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล โดยเริ่มแรก 9 หมู่บ้าน จำนวน 385 คน พร้อมกันนั้น ได้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน ซึ่งทำให้มีการรวมกลุ่มองค์กรของชุมชนเข้าร่วม 44 กลุ่ม 16 หมู่บ้าน สภาองค์กรชุมชนจึงเป็นกลไกเชื่อมโยงชุมชนหมู่บ้าน โดยมีกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นกลไกในงานด้านสวัสดิการ จึงทำให้การจัดการปัญหาที่ดินทำกินทั้งตำบล 16 หมู่บ้าน มีการเชื่อมโยงกับปัญหาในท้องถิ่น ๆ รวมเป็นภาพรวมของปัญหาจังหวัด

2. ปี 2552 แก้ไขปัญหาที่ดินในทางปฏิบัติ อีก 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2, 4, 11 รวมกับพื้นที่เดิมคือ หมู่ 6 รวมเป็น 4 หมู่บ้าน และเริ่มนำระบบ GIS (Geographic Information System) มาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่ดิน

3. ปี 2553-2554 แก้ไขปัญหาที่ดินทั้งตำบลร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยทำหนังสือขอใช้ที่ดินกับ สปก. และเจรจากับหัวหน้าปฎิรูปที่ดิน จัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินตำบล จัดตั้ง “กองทุนที่ดิน” เป็นทุนภายในในการจัดการแก้ไขปัญหาที่ดินของตนเอง จัดตั้ง “สหกรณ์การเกษตร” เพื่อเช่าที่ดินกับเจ้าของที่ดิน มีแผนการรังวัดแปลงที่ดินทุกหมู่บ้าน และลงระบบ GIS

ผลสำเร็จ

ผลของการจัดตั้งองค์กรชุมชนเป็นกลไกการทำงานที่ต่อเนื่องภายใต้การทำงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน สภาองค์กรชุมชน กองทุนที่ดิน/ ที่อยู่อาศัย กองทุนหมู่บ้าน ประชารัฐ 9 และหมู่บ้านพอเพียง ร่วมเป็นพันธมิตรแบบหุ้นส่วนในการแก้ปัญหาร่วมกัน รวมทั้งการนำเอาเครื่องมือ เทคโนโลยี การจัดตั้งกองทุนที่ดิน และสหกรณ์การเกษตร ทำให้มีการแก้ปัญหาที่ดินทำกินและการอยู่อาศัยโดย (1) แบ่งปันที่ดินขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้มาให้ชุมชนใช้ประโยชน์จำนวนกว่า 300 ไร่ จากที่ดิน 800 ไร่ (2) เช่าที่ดินธนาคาร จำนวน 22 ไร่ เป็นการแก้ไขปัญหาที่ทำกินให้กับสมาชิกจำนวน 28 ครัวเรือน และพัฒนาที่อยู่อาศัย 60 ครัวเรือน

ความใหม่-นวัตกรรม

ความสำเร็จของการแก้ปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองหินปูน เป็นความสำเร็จของการทำงานร่วม เป็น “การทำงานแบบกลุ่มองค์กรที่จัดตั้งขึ้นในระดับชุมชน” (Community-based Organization) และเป็นการทำงานที่มีแบบแผนเชิงการจัดการแบบเครือข่ายพันธมิตร ที่รวมองค์กรที่มีปัญหาเดียวกัน ใกล้เคียงกัน มีความเกี่ยวข้องกัน มาร่วมจัดการร่วมกัน ซึ่งเป็นผลของการมี “สภาองค์กรชุมชน” ที่ทำหน้าที่เป็นตัวประสานหรือเป็น “องค์กรแบบแกนประสานการจัดการ” (Backbone Organization) ที่ทำให้เกิดการทำงานแบบขบวนเครือข่าย และนำมาซึ่งข้อมูล ความรู้ และการใช้ประโยชน์ของเครื่องมือและเทคโนโลยีในการรองรับการแก้ปัญหา เช่น GIS การจัดตั้งกองทุนที่ดิน การจัดตั้งสหกรณ์ การเกษตร การแบ่งเช่าพื้นที่ และการใช้ประโยชน์พื้นที่ ฯลฯ

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ผลของการรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กร แสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งก่อตั้งองค์กรขึ้นเป็นเครื่องมือระหว่างการทำงาน ภายใต้การทำงานร่วมกันเป็นขบวนของสภาองค์กรชุมชนและเครือข่าย ที่ทำให้การแก้ปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของตำบลคลองหินปูนประสบความสำเร็จ ได้ส่งผลทำให้เป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ที่ได้รับการยอมรับจากส่วนราชการทั้งจังหวัด ที่ดิน และป่าไม้ (การจัดสรรที่ดิน สปก.) ทำให้มีความตื่นตัวจากประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง และนำไปสู่ขยายพื้นที่ไปอีก 23 ตำบล ในจังหวัดสระแก้ว

17. การแก้ปัญหาที่ดิน การใช้ประโยชน์ทำกิน-การถือครองกรรมสิทธิ์

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกุดรัง จัดตั้งขึ้นเมื่อ 20 เมษายน พ.ศ. 2550 ขึ้นทะเบียนไว้กับสถาบันพัฒนาองค์กรเอกชน (พอช.) ปัจจุบัน (สิงหาคม 2563) มีสมาชิกจำนวน 2,521 คน คิดเป็น 36.8% ของประชากรตำบล ซึ่งมีอยู่จำนวน 6,844 คน สมาชิกที่มีอยู่แบ่งเป็นบุคคลทั่วไป 1,009 คน เด็ก/เยาวชน อายุไม่เกิน 25 ปี 291 คน ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) 972 คน ผู้ด้อยโอกาส 86 คน ผู้พิการ 60 คน และอื่น ๆ 3 คน มีกองทุนสะสมจนถึงปัจจุบัน 14,030,650.77 บาท เป็นกองทุนที่จัดบริการทุกประเภท ทั้ง 14 ประเภท คือ เกิด เจ็บ เสียชีวิต ผู้ด้อยโอกาส การพัฒนาอาชีพ การจัดสวัสดิการ อปพร. การสนับสนุนด้านการศึกษา การอนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน การส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ การส่งเสริมสุขภาพ การสนับสนุนการทำเกษตร และการสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรม

ประเด็นปัญหาสำคัญของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกุดรัง คือ เรื่องการจัดการที่ดินทำกิน และที่อยู่อาศัย จำนวน 800 ครัวเรือน ที่ไปทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 707 ราย ที่อาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ 74 ครัวเรือน อาศัยที่ราชพัสดุ 13 ครัวเรือน และอาศัยที่สาธารณะ 6 ครัวเรือน โดยที่

สาธารณะแต่ละประเภทจะมีกฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ทำให้สมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนมีความต้องการที่จะได้รับการจัดการช่วยเหลือแก้ไข

กิจกรรม

เริ่มแรก ในปี พ.ศ. 2550-2551 กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกุดรัง ได้ประสานความร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชน แล้วจัดตั้งองค์กรร่วมขึ้นเป็น “สภาผู้นำตำบลจัดการตนเอง” ในปี พ.ศ. 2553 ต่อมาได้เพิ่มองค์การภาครัฐโดยอำเภอ กุดรัง เข้ามาร่วมงานอีกภาคส่วนหนึ่งแล้วปรับองค์กรเป็น “สภา กุดรัง” เป็นพื้นที่กลางในการแสวงหาความร่วมมือ แลกเปลี่ยน ปรึกษาหารือ และกำหนดทิศทางร่วมของภาคีความร่วมมือ พร้อมกันนั้นก็ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมหาสารคามในการพัฒนางานบัญชีและการเงินของกองทุนสวัสดิการ ซึ่งทำหน้าที่รองรับทั้งการบริการสวัสดิการ และการแก้ปัญหาที่ดินทำกิน

กรณีการใช้ประโยชน์พื้นที่ น.ส.ล. 2,525 ไร่

การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.) ซึ่งเป็นที่ที่เป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐที่แสดงสิทธิในความเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน แทนการขับไล่/ยึดที่ทำกินที่ทำอยู่ แต่ทางราชการก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์เพื่อการใด (และไม่มีโครงการที่จะใช้งานเพื่อการใด) โดยกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกุดรังได้ประสานงานให้มีการจัดการใช้ประโยชน์สำหรับครัวเรือนของสมาชิกที่ไม่มีที่ทำกินจำนวน 184 ครัวเรือน ครัวเรือนละไม่เกิน 15 ไร่ แต่ไม่น้อยกว่า 5 ไร่ โดยจัดสรรเป็นขนาดต่าง ๆ จำนวน 227 แปลง ภายใต้การบริหารงานของผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคามตามยุทธศาสตร์นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน

การจัดการแบบสิทธิทำกิน 53 ไร่

พื้นที่อีกประเภทหนึ่งสร้างปัญหาให้กับชุมชนจำนวน 43 ราย เป็นที่ที่ถูกประกาศเป็นพื้นที่สาธารณะประเภทป่าสงวนแห่งชาติ แต่เป็นประกาศที่ไปทับซ้อนกับพื้นที่ที่ชุมชนใช้เป็นที่ทำมาหากินมาก่อน จำนวน 53 ไร่ ในระหว่างปี พ.ศ. 2556-2558 องค์การบริหารส่วนตำบลกุดรัง ได้อาศัยแนวปฏิบัติว่าด้วยที่ดินตามสิทธิทำกิน (สทก.) ชุมชน หรือ สทก.ชุมชน ตามนโยบายจัดสรรที่ดินทำกินให้กับราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกินโดยไม่มีเอกสารสิทธิ์ ภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ในระหว่างดำเนินงานนี้ พื้นที่แปลงใดสามารถพิสูจน์สิทธิได้ ก็ให้มีการออกเอกสารสิทธิไปตามระบบของการจัดการที่ดิน พื้นที่ส่วนที่อยู่ในความขัดแย้ง ก็จะเป็นไปตามกระบวนการจัดการแบบสิทธิทำกินโดยการจัดการกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดรัง

กรณีป่าปิด/ป่าเปิด 70 ไร่

ปี พ.ศ. 2556 กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกุดรัง ร่วมกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดมหาสารคาม จัดทำโครงการพัฒนาพื้นที่เป็นศูนย์ฮักกุดรัง จำนวน 70 ไร่ แบ่งเป็นป่าปิด 40 ไร่ ป่าเปิด 10 ไร่ และอีกจำนวน 20 ไร่ เป็นศูนย์การเรียนรู้การอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ในพื้นที่จำนวนเหล่านี้โครงการได้พัฒนาเป็น ป่าปิด 40 ไร่ ปลูกป่าให้เป็นป่าต้นน้ำ ป่าเปิด 10 ไร่ ให้เป็นป่าที่ชุมชนสามารถปลูกไม้ผล เช่น กัลย อ้อย มะพร้าว มะนาว และเข้าไปเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้ พื้นที่ส่วนที่เหลือ 20 ไร่ เป็นแปลง

พันธกรรมพืช ที่สร้างความมั่นคงเรื่องพันธกรรมพืชผักให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน มีการจัดแบ่งเป็น 80-90 แปลง พร้อมจัดระบบน้ำให้ชุมชนเข้ามาร่วมงานผลิตและใช้ประโยชน์จากการจำหน่ายพันธุ์พืช

ต่อมา มีการจัดตั้ง “วิสาหกิจชุมชนแปรรูปและเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรอำเภอภูตรัง” ในปี พ.ศ. 2558 มีสมาชิก จำนวน 107 คน มาทำการต่าง ๆ ในการสร้างอาชีพโดยใช้ประโยชน์จากพื้นที่บางส่วนของป่าเปิดในโครงการพัฒนาพื้นที่ฮักภูตรัง คือ (1) เลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ (ตามโครงการ 1 ตำบล, 1000 ครัวเรือน เลี้ยงไก่พันธุ์ไข่) (2) ปลูกพืชสวนครัว เช่น ผักบุ้ง มะเขือ ถั่วลิสง แตงกวา ข้าวโพด ตะไคร้ กลัวย อ้อย มะพร้าว และมะนาว (3) น้ำดื่มฮักภูตรัง (4) น้ำยาล้างจาน

ผลสำเร็จ

การดำเนินงานจัดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าทั้ง 3 กรณี เป็นความสำเร็จของการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับรัฐเกี่ยวกับที่ดินทำกิน (รวมทั้งการอยู่อาศัย) ที่มุ่งต่อการใช้ประโยชน์สูงสุด มากกว่าที่จะเป็นการมุ่งพิสูจน์สิทธิของความถูกต้องตามกฎหมายตามลายลักษณ์อักษร ยกเว้นกรณีเดียวที่ประชาชนที่มีหลักฐานการครอบครองมาก่อนที่ทางราชการจะประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ (กรณีที่ 53 ไร่) ยิ่งไปกว่านั้น ในกรณีของที่ น.ส.ล. จำนวน 2,525 ไร่ ยังเป็นการจัดระบบและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ เช่นเดียวกับกรณีของป่าปิด/ป่าเปิด ที่ชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าเปิดโดยการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนฯ ที่มีสมาชิกร่วมงานจำนวน 107 คน ไปใช้ประโยชน์ปลูกผักชนิดต่าง ๆ เพื่อขายส่งตลาด และสามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิก เฉลี่ย 3,000 บาท/เดือน/ครัวเรือน พร้อม ๆ กับลดรายจ่ายในการซื้อผักเหล่านี้เป็นอาหาร 500 บาท/เดือน/ครัวเรือน

ความใหม่-ความสามารถ

การจัดการที่ดินแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยไม่มุ่งสู่การจัดการตามหลักกฎหมายว่าด้วยการถือครองกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของ เป็นความใหม่-ความสามารถ และเป็นนวัตกรรมสังคมที่สร้างสรรค์จากการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐกับ “ประชาชนผู้เกี่ยวข้องโดยตรง” (Direct Stakeholder) ในขณะที่ความเป็นเจ้าของยังเป็นของรัฐอยู่ หรือเป็นไปตามหลักข้อพิพาทอยู่ แต่ชุมชนสามารถสร้างประโยชน์ได้ และได้มากกว่าเดิม

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ความสัมฤทธิ์ผลของการแก้ไขปัญหาข้างต้น ทั้งด้วยความพยายามขององค์กรชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน สภาองค์กรชุมชน และสภาภูตรัง (ซึ่งในกรณีหลังนี้มีตัวแทนของภาครัฐเข้าร่วมในองค์ประกอบ) บทบาทองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งนโยบายว่าด้วยเรื่อง สทก. ต่างเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การจัดการปัญหาที่ซับซ้อน แก้ไขแบบทีละเปลาะ ไม่มุ่งไปสู่การครอบครองกรรมสิทธิ์ แต่มุ่งไปยังการใช้ประโยชน์สูงสุดร่วมกัน ในขณะเดียวกันด้วยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องของการระดมสรรพกำลัง เป็นการทำงานแบบร่วมระหว่างภาคส่วน (Co-production) คือ ระหว่างองค์กรภาครัฐกับองค์กรจัดตั้งของชุมชน แบบ 3 ภาคส่วน คือ อำเภอ-ภาครัฐส่วนภูมิภาค (ในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐบาลกลาง) อบต.-องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรจัดตั้งของชุมชน ซึ่งกล่าวได้อีกแบบหนึ่งว่า เป็นความร่วมมือระหว่างภาคส่วน (Cross-sector Collaboration)

18. การแปรผลหลักการเกื้อกูล และวัฒนธรรมชุมชนให้เป็นงาน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนาโก อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนาโก อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2554 ขึ้นทะเบียนกับสถาบันพัฒนาองค์กรเอกชน (พอช.) เลขที่ 100154601 ปัจจุบัน มีสมาชิก 1,784 คน คิดเป็น 34.3 % ของประชากรในตำบลนาโก ซึ่งมีอยู่ 5,200 คน สมาชิกแบ่งเป็น บุคคลทั่วไป 1,420 คน , เด็ก/เยาวชน (ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี) 240 คน ,ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) 160 คน และผู้ด้อยโอกาส 65 คน มีเงินกองทุนสะสม 7,401,742 บาท เป็นกองทุนที่จัดบริการสวัสดิการด้านสังคมแก่ แก่ เจ็บ ตาย ทุกรายการ ยกเว้นค่าจัดงานศพ สวัสดิการเพื่อพัฒนาอาชีพ และสนับสนุนสาธารณประโยชน์ในชุมชน กองทุนยึดมั่นในหลักของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน และนำเอาวัฒนธรรมภูไทมาเชื่อมโยงสร้างความสัมพันธ์สนับสนุน องค์กรชุมชน-กองทุนสวัสดิการชุมชน

กิจกรรม

การเริ่มต้นหนึ่งบาทกับสวัสดิการชุมชนบนฐานวัฒนธรรมภูไท โดยกองทุนจะสร้างกิจกรรมช่วยเหลือคนในชุมชนทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก เช่น (1) กิจกรรมถนนสายบุญและโรงทานในโอกาสของทุกวันสำคัญทางศาสนา เพื่อนำเอาข้าวสาร อาหารแห้ง ไปให้กับผู้ยากจนในหมู่บ้าน โดยกองทุนจะหมุนเวียนจัดกิจกรรมดังกล่าวไปตามวัดของชุมชนต่าง ๆ ในตำบล (ยกเว้นช่วงเข้าพรรษา) (2) จัดตั้งกองทุนพัฒนาอาชีพ โดยกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นเจ้าของพระคัมภีร์ โดยเป็นเงินกองทุนฯ เพื่อร่วมทุนตั้งต้น 350,000 บาท และระดมจากสมาชิก และกลุ่มต่าง ๆ อีก 1,350,000 บาท เพื่อนำไปใช้เป็นทุนหมุนเวียนพัฒนาอาชีพ (3) รณรงค์ร่วมกับ รพ.สต.นาโก จัดหาทุนซื้อเกลือไอโอดีนแจกให้ประชาชนทุกคนรอบครัว (4) แก๊ซด้านที่อยู่อาศัยร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตามโครงการบ้านพอเพียง จำนวน 30 หลัง โดยจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนไว้เป็นเงินจำนวน 450,000 บาท (5) รณรงค์นำเอาวัฒนธรรมภูไทเรื่องการเชื่อฟัง พ่อล่ำม/แม่ล่ำม (คนกลาง) ในการเจรจา แก้ปัญหา ไม่เรื่องขึ้นโรงขึ้นศาล

อนึ่ง การจัดการงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพและโครงการบ้านพอเพียง ในกรณีของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนาโก ถือว่าเป็นบริการเพิ่มจากกรอบบริการที่กำหนดไว้แต่เดิมที่เป็นบริการสวัสดิการ/ช่วยเหลือสมาชิกเฉพาะแก่ แก่ เจ็บ ตาย

ผลสำเร็จ

กิจกรรมทั้ง 5 รายการข้างต้น และความสำเร็จในการระดมเงินและจัดตั้งกองทุนขึ้นใหม่ทั้งกองทุนพัฒนาอาชีพและกองทุนหมุนเวียนของโครงการบ้านพอเพียง รวมเป็นจำนวน 2,150,000 บาท เป็นกิจกรรมตามหมวดงานสวัสดิการสนับสนุนชุมชน ที่มุ่งสร้างประโยชน์ตอบแทนทั้งผู้ที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก โดยนำเอาความเป็นองค์กรชุมชนของกองทุนสวัสดิการเข้าไปทำหน้าที่เป็นแกน และ/หรือร่วมงานเพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาชุมชน

ความใหม่-นวัตกรรม

ความสำเร็จของการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนาโกเป็นตัวอย่างของการแปรผลงานตามหลักของการเกื้อกูล และการนำเอาความเชื่อในวัฒนธรรมชุมชนแบบภูไท มาเป็นเครื่องมือสำหรับการระดมความช่วยเหลือกันและกันในชุมชน เป็นความใหม่-ความสามารถ หรือเป็นนวัตกรรมสังคมที่นำเอา “ทุนทางสังคม” (Social Capital) ที่มีอยู่ มาเป็น “กลไกขับเคลื่อนการทำงานให้เกิดเป็นจริงและเป็นผลสำเร็จ” (Mechanism Driving Force)

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

การนำเอาทุนทางสังคมเข้ามามีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบในการขับเคลื่อนงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนาโกข้างต้น เป็นข้อบ่งชี้ถึงความสามารถและความเป็นไปได้ที่จะมีการพัฒนาการใช้ประโยชน์ทุนทางสังคม หรือการขับเคลื่อนทุนทางสังคมไปเพื่อการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเรื่องของ “กระบวนการ” และ “การจัดตั้งองค์กร” รวมทั้งมีความเป็นไปได้ที่จะมีการนำเอาทุนทางสังคมนี้ไปใช้งานในองค์กรประเภทต่าง ๆ มากกว่าองค์กรชุมชน เช่น การทำงานขององค์กรประชาสังคม องค์กรของภาครัฐในท้องถิ่น หรือที่มีงานปฏิบัติการในท้องถิ่น รวมทั้งองค์การสนับสนุนการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ

19. การจัดการรีไซเคิลโดยชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนสัจจะวันละ 1 บาท เทศบาลตำบลที่วัง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนสัจจะวันละ 1 บาท เทศบาลตำบลที่วัง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2553 ข้อมูล ณ ปัจจุบัน มีสมาชิก 1,637 คน (ประชากรในตำบล 13,962 คน) มีเงินกองทุนสะสมจนถึงปัจจุบัน 7,809,106.91 บาท เป็นกองทุนที่จัดบริการสวัสดิการ 13 ประเภท ได้แก่ สวัสดิการเกี่ยวกับเด็กแรกเกิด คลอดบุตร การเจ็บป่วยพยาบาล ผู้สูงอายุ กรณีเสียชีวิต ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับศพ คนด้อยโอกาส/พิการ การพัฒนาอาชีพ การศึกษา ประเพณีวัฒนธรรม สนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สวัสดิการคนทำงาน ผู้มีอายุครบ 85 ปี และสวัสดิการคนสุขภาพดี

กิจกรรม

ชุมชนบ้านไร่เหนือเป็นพื้นที่ที่ดำเนิน “โครงการคัด แยก แลก ยืม” ซึ่งเป็นงานตามโครงการจัดการขยะของกองทุนสวัสดิการชุมชนสัจจะวันละ 1 บาท และเป็นโครงการต้นแบบของเทศบาลตำบลที่วัง มีสมาชิกเข้าร่วมในโครงการ 80 ครัวเรือน นำเอาขยะที่เป็นกระดาษ ถุงพลาสติก ขวดพลาสติก ขวดแก้ว ฯลฯ มาแลกเป็นสินค้าที่ใช้ในครัวเรือน เช่น น้ำมันพืช น้ำยาล้างจาน และสบู่ ฯลฯ กิจกรรมดังกล่าว จะจัดขึ้นตามวันนัดหมาย ทุกวันที่ 20 ของเดือน โครงการจะได้รับขยะรวมประมาณ 5,000 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่า 20,000 บาท โดยประมาณ (คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ร่วมโครงการ จะเป็น 250 บาท/เดือน/ครัวเรือน) โดยการ

ดำเนินงานดังกล่าว จะมีบริษัท เอส อีโค เซอร์วิสเชส จำกัด ภายใต้การสนับสนุนของ บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (ทุ่งสง) ในเครือของ SCG ซึ่งเป็นประชากรร่วมในพื้นที่เทศบาลตำบลที่วัง อำเภอทุ่งสงด้วย

“โครงการคัด แยก แลก ยืม” ของชุมชนบ้านไร่เหนือ เป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์เรื่องการจัดการขยะของกองทุนสวัสดิการชุมชนสัจจะวันละ 1 บาท และหน่วยงานพันธมิตร ที่ยึดหลัก ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ มีการแยกขยะเศษอาหารเปียกไปทำปุ๋ยใช้ในครัวเรือน นำขยะที่ใช้งานได้อีกไปแลกในโครงการ และจัดการขยะอันตราย เช่น ถ่านไฟฉาย แยกไปรวมจัดการต่างหากตามความร่วมมือกับเทศบาล

ผลสำเร็จ

“โครงการคัด แยก แลก ยืม” เป็นความสำเร็จเบื้องต้น จากการริเริ่มในกิจกรรมเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นคุณค่าและประโยชน์จากการรีไซเคิล

ความใหม่-ความสามารถ

เป็นโครงการความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการทำงานแบบสร้างความร่วมมือระหว่างกองทุน สมาชิก บริษัท เอส อีโค เซอร์วิสเชส จำกัด บริษัท SCG และเทศบาล และเป็นผลของการผลักดันการนำเอาข้อมูลความรู้ และแนวปฏิบัติที่จะสร้างผลเชิงบวก (จากการจัดการขยะ การทำปุ๋ยหมัก และการรีไซเคิล) นำไปสร้างตัวอย่างความสำเร็จเชิงประจักษ์

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ความใหม่-ความสามารถที่ชุมชนได้ร่วมสร้างความสำเร็จร่วมในการดำเนินงานตามโครงการ จะนำไปสู่การสะสมประสบการณ์ การเรียนรู้ และความสามารถของชุมชน ที่จะร่วมพัฒนางานในการจัดการสิ่งแวดล้อมขยะ และการร่วมสร้างกระบวนการพัฒนาอื่น ๆ

20. งานบริการสวัสดิการสังคมเชิงรุกสำหรับเยาวชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางหลวง จัดตั้งขึ้นเมื่อ 26 มีนาคม พ.ศ. 2551 ขึ้นทะเบียนไว้กับสถาบันพัฒนาองค์กรเอกชน (พอช.) รหัสเลขที่ 100138525 มีสมาชิก ณ วันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2563 จำนวน 1,232 คน คิดเป็น 19.7% ของจำนวนประชากรตำบล ซึ่งมีอยู่จำนวน 6,261 คน สมาชิกที่มีอยู่ปัจจุบัน แบ่งเป็นบุคคลทั่วไป 776 คน เด็ก/เยาวชน อายุไม่เกิน 25 ปี จำนวน 479 คน ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) 420 คน ผู้ด้อยโอกาส 15 คน ผู้พิการ 8 คน และอื่น ๆ 1 คน

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งของพื้นที่ตำบลบางหลวง คือ เยาวชนติดเกม การติดสื่อสังคมออนไลน์ ไม่มีส่วนร่วมกับการทำงานร่วมกับชุมชน ไม่มีพื้นที่สำหรับการสร้างรายได้และสร้างโอกาสสำหรับเยาวชน รวมทั้งสร้างความรู้จัก และตระหนักในงานศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี รวมทั้งการดูแลและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน ทั้งนี้กองทุนฯ มีสมาชิกที่เป็นเยาวชนมากถึง 479 คน คิดเป็น 38.9% ของสมาชิกทั้งหมด

กิจกรรม

นับตั้งแต่ปี พ.ศ 2561 เป็นต้นมา มีการดำเนินงานกิจกรรมเพื่อเยาวชนโดยตรง ที่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางหลวง ดำเนินงานร่วมองค์กรพันธมิตรต่าง ๆ รวม 9 กิจกรรม ประกอบด้วย

1. มัคทายกน้อย 4.0 มีผู้ร่วมโครงการ 40 คน เพื่ออบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินงานร่วมกับกองทุนส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดนครปฐม
2. บวชบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน มีผู้เข้าร่วมโครงการ 72 คน ดำเนินงานร่วมกับวัดบางหลวง
3. ปลุกสวนไฟเฉลิมพระเกียรติ มีผู้ร่วมโครงการ 150 คน ดำเนินงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชน
4. ดำนาปลูกต้นกล้าในนาข้าว มีผู้ร่วมโครงการ 50 คน ดำเนินงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชน
5. กิจกรรมทำความสะอาดคลองในพื้นที่ 5 สาย มีผู้เข้าร่วมโครงการ 30 คน
6. จัดตั้งสภาเด็กและเยาวชน มีผู้ร่วมโครงการ 40 คน คัดเลือกมาจากตัวเยาวชนหมู่บ้านต่าง ๆ หมู่บ้านละ 2 คน ดำเนินงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล
7. ศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่นเด็กและเยาวชน มีผู้ร่วมโครงการ 50 คน แก้ปัญหาเรื่องยาเสพติด ท้องก่อนวัยอันควร ดำเนินงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล รพ.สต. อสม. และผู้นำชุมชน
8. จิตอาสาเพื่อบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน มีผู้ร่วมโครงการ 10 คน
9. สร้างงานรายได้ มีผู้เข้าร่วมโครงการ 60 คน โดยมีกิจการที่จ้างงานในหน้าที่ต่าง ๆ เช่น งานจับกุ้งของบ่อกุ้ง งานเผาถ่าน รับจ้างตัดผัก และบริการเสิร์ฟอาหาร ฯลฯ

ผลสำเร็จ

กิจกรรมสำหรับเยาวชนข้างต้นเป็นประโยชน์สำหรับเยาวชนโดยตรง เพิ่มเติมจากการรับบริการตามสิทธิโดยทั่วไปของสมาชิก โดยถือว่าการสร้างทักษะ ประสบการณ์ทำงานร่วมกับคนอื่น กับสังคม กับชุมชน (แทนการใช้เวลาอยู่ในโลกออนไลน์และเกมส์) เฉพาะงานสร้างรายได้ มีข้อมูลจากการสำรวจพบว่าการจ้างงานเยาวชนทำงานต่าง ๆ จำนวน 60 คน โดยมีรายได้เฉลี่ย 4,000 บาท/เดือนโดยประมาณ

ความใหม่-ความสามารถ

กิจกรรมสำหรับเยาวชนแขนงต่าง ๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางหลวง เป็นงานบริการสังคมที่เจาะจงไปรับมือต่อการถ่วงดุลการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) ของเยาวชน ถือได้ว่าเป็นการสร้างสรรคความใหม่ในงานบริการสวัสดิการของกองทุนสวัสดิการชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของงานเชิงรุก

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

การทำหน้าที่ต่อเยาวชนโดยงานตามหน้าที่ที่มากกว่าการให้บริการตามสิทธิของสมาชิกทั่วไปของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางหลวง ถือได้ว่ากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางหลวง กำลังทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นองค์กรทางสังคม ที่ทำหน้าที่เต็มส่วนที่เป็นประโยชน์เชิงบวกต่อ “การขัดเกลาทางสังคม”

(Socialization) ให้เยาวชนที่ร่วมโครงการรับมือกับสถานการณ์ที่เป็นด้านลบที่มีอยู่หรือที่จะมีขึ้นในโอกาสต่อไป ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญในสังคมในยุคดิจิทัล-ปัจจุบัน

.....

สำนักประสานเครือข่ายสวัสดิการชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

ส่วนที่ 3

สรุปผลการรวบรวมงานนวัตกรรมสังคม

จากการรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชน จำนวน 20 แห่งจากทั่วประเทศ โดยอิงแนวความคิดว่าด้วยการริเริ่มสร้างสรรค์ “ความใหม่” จาก (1) การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ทั้งการขยายกรอบของการดำเนินงานให้กว้างขวางออกไปจากงานบริการเชิงรับ ได้แก่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ไปสู่การจัดการประเด็นทางเศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย และประเด็นสังคมในชุมชน (2) ความสามารถที่นำไปสู่การจัดการแก้ไขปัญหาได้เป็นผลสำเร็จ แสดงถึงความสามารถที่ประกอบขึ้นใหม่จากการทำงานแบบรวมกลุ่มของชุมชน โดยกองทุนสวัสดิการชุมชนมีส่วนร่วมในการรวมเป็นกลุ่ม/องค์กร เพื่อการจัดการปัญหาความเดือดร้อนเหล่านั้นด้วย ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ความใหม่ (และความสำเร็จใหม่) ของกระบวนการทำงานจากการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่หน้างานและจากส่วนข้างล่าง (Bottom-up Approach) ของการดำเนินงาน

การรวมงานนวัตกรรมสังคมของกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินงานภายใต้การสนับสนุนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) จำนวน 20 แห่ง สามารถสรุปเป็นงานนวัตกรรมสังคมในระดับริเริ่มและเหมาะสมที่จะนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับเพื่อการต่าง ๆ ได้ 8 ด้าน (โดยบางแห่งสามารถจัดได้มากกว่า 1 ด้าน) ดังนี้

1. การพัฒนาการทำงานให้มุ่งสู่การดูแลสุขภาพ-สาธารณสุขของชุมชน ซึ่งเป็นผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองเหียง อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี ,กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลห้วยงู อ.หันคา จ.ชัยนาท ,กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลหาดท่าเสา อ.เมือง จ.ชัยนาท และกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลลาดสวาย อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี

2. การพัฒนางานเชิงบูรณาการกับองค์กรชุมชนเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริการสวัสดิการสมาชิก ซึ่งเป็นผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลห้วยเตย อ.กุฉีกรัง จ.มหาสารคาม ,กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพลีน้อย อ.บางบ่อ จ.สมุทรปราการ และกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลฉวาง อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช

3. การจัดการประเด็นทางเศรษฐกิจและการสร้างรายได้ของสมาชิก ซึ่งเป็นผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลมณีนี้อ.ปะกง จ.พังงา และกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองม่วง อ.โคกสูง จ.สระแก้ว

4. การประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ของชุมชนและท้องถิ่นเพื่อเพิ่มความสามารถในการพึ่งตนเอง (สร้างรายได้ของกองทุน) ซึ่งเป็นผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลท่าม อ.อินทร์บุรี จ.สิงห์บุรี ,กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบ้านส้อง อ.เวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี และกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลนาอ้อ อ.เมือง จ.เลย

5. การนำทุนความเข้มแข็งและการจัดการเชิงบูรณาการขององค์กรชุมชนไปร่วมแก้ปัญหาหนี้และความเดือดร้อน ทั้งเรื่องหนี้ในระบบ ที่ดินทำกิน และที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพนทอง อ.โพธิ์ตาก จ.หนองคาย ,กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง อ.หนองม่วง จ.ลพบุรี ,กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางซุด อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท ,กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองหินปูน อ.วังน้ำเย็น จ.สระแก้ว และกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกุดรัง อ.กุดรัง จ.มหาสารคาม

6. การพัฒนาทุนทางสังคม (Social Capital Performance) ซึ่งเป็นผลการดำเนินงานที่นำเอาวิถีความเป็น “ภูไท” มาร่วมเป็นกลไกการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนาโก อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์

7. การบูรณาการความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อร่วมจัดการปัญหาในชุมชน ซึ่งเป็นผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลท่างาม อ.อินทร์บุรี จ.สิงห์บุรี และกองทุนสวัสดิการชุมชนสังขะวันละ 1 บาท เทศบาลตำบลทิวัง อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช

8. การขยายบทบาทเชิงรุกต่อประเด็นทางสังคมไปเป็นงานสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นผลการดำเนินงานที่มุ่งไปสู่การแก้ปัญหาทางสังคมและการใช้ชีวิตของเยาวชนในชุมชน ของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางหลวง อ.บางเลน จ.นครปฐม

ด้านที่ 1 การพัฒนาการทำงานให้มุ่งสู่การดูแลสุขภาพ-สาธารณสุขของชุมชน

ลำดับ	กองทุนสวัสดิการชุมชน	การแก้ปัญหาของสมาชิก/ชุมชน	กลไกที่สร้างสรรค์	
			เครื่องมือ-เทคโนโลยี	การสร้างความร่วมมือ
1	หนองเหียง	การจัดระบบการบริการผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง เพื่อนำส่งโรงพยาบาลในกรณีต่าง ๆ ด้วยความรวดเร็ว มีความแม่นยำในฐานข้อมูลผู้ป่วย ทั้งสมาชิกของกองทุนฯ และประชาชนในพื้นที่	นำเอา Application มาร่วมใช้ เป็นเครื่องมือในการบริการติดตามผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงอายุที่จะต้องดูแล	สร้างความร่วมมือการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการทั้ง อบต. กองทุนฯ สภาองค์กรชุมชน อสม. (ซึ่งเป็นองค์กรชุมชนด้วยกัน) และบริษัทเจ้าของเทคโนโลยี - Application รวมทั้งโรงพยาบาลที่ให้บริการ
2	ห้วยงู	การจัดระบบการบริการผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง เพื่อนำส่งโรงพยาบาลในกรณีต่าง ๆ ด้วยความรวดเร็ว มีความแม่นยำในฐานข้อมูลผู้ป่วย ทั้งสมาชิกของกองทุนฯ และประชาชนในพื้นที่	นำเอา “หุ่นยนต์เดินสอ” มาร่วมเป็นเครื่องมือสนับสนุนการให้บริการแจ้งบอกเวลาทานยาสำหรับผู้สูงอายุ และญาติผู้ป่วยที่ดูแลผู้ป่วยติดเตียง รวมทั้งเป็นหุ่นยนต์ที่ทำหน้าที่คัดกรองผู้ป่วยที่มารับบริการของ รพ.สต.	สร้างความร่วมมือการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการกับ 9 หน่วยงานในพื้นที่ คือ กองทุนฯ กองทุนสุขภาพ วัด อสม. ชมรมผู้สูงอายุ กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน โรงเรียน และ รพ.สต.
3	หาดท่าเสา	กิจกรรมสนับสนุนการดูแลตนเองเพื่อลดความเสี่ยงและป้องกันโรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน	นำเอาสมาชิกร่วมกิจกรรม 3 อ. โดยเฉพาะการเดินบาสโลป และลดอาหารมื่อเย็น รวมทั้งไม่ทานอาหารที่มีไขมันสูง เป็นกิจกรรมกระตุ้นต่อสมาชิกเพื่อ	-

ลำดับ	กองทุนสวัสดิการ ชุมชน	การแก้ปัญหาของสมาชิก/ชุมชน	กลไกที่สร้างสรรค์	
			เครื่องมือ-เทคโนโลยี	การสร้างความร่วมมือ
			แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อการจัดการสุขภาพของตนเองด้วยตัวเอง	
4	ลาดสวาย	กิจกรรมสนับสนุนการดูแลตนเองเพื่อลดความเสี่ยงและป้องกันโรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน	นำเอาสมาชิกร่วมกิจกรรม 3 อ. 2 ส. โดยเฉพาะการเดินบาสโลป และลดอาหารมื่อเย็น รวมทั้งไม่ทานอาหารที่มีไขมันสูง เป็นกิจกรรมกระตุ้นต่อสมาชิกเพื่อแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อการจัดการสุขภาพของตนเองด้วยตัวเอง	

ด้านที่ 2 การพัฒนางานเชิงบูรณาการกับองค์กรชุมชนเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริการสวัสดิการสมาชิก

ลำดับ	กองทุน	การแก้ปัญหาของสมาชิก/ชุมชน	กลไกที่สร้างสรรค์	
			เครื่องมือ-เทคโนโลยี	การสร้างความร่วมมือ
1	ห้วยเตย	ปัญหาของคนจน จำนวน 12 ครอบครัว ที่มีมักจะตกหล่นจากการสำรวจข้อมูลของ ท้องที่/ท้องถิ่น อันเนื่องมาจากการ ออกไปทำงานรับจ้างนอกพื้นที่ และ มักจะกลับมาบ้านหลังจากที่มีการสำรวจ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบวิกฤติเศรษฐกิจ ในคราวต่าง ๆ	นำเอากลไกของกองทุนสวัสดิการชุมชนมา รongรับการดูแลสมาชิกในชุมชน (คนจนที่มีมักจะ ตกหล่นจากการสำรวจ) เพื่อให้มีบริการ สวัสดิการดูแลเช่นเดียวกับสมาชิกโดยทั่วไป	ประสานความร่วมมือกับวิสาหกิจชุมชน ร้านค้าชุมชนฯ เพื่อจ้างงานคนในครอบครัว ที่ขึ้นทะเบียนสำรวจในโครงการนี้ เพื่อให้มี รายได้ (ไม่ต้องย้ายออกไปหางานรับจ้างที่ อื่น) ในขณะเดียวกันก็มีเงินพอที่จ่ายค่า สมาชิกสมทบวันละบาทเข้ากองทุนฯ ได้
2	บางพลีน้อย	(งานพัฒนา) จัดระบบการรับบริการการ ช่วยเหลือในสถานการณ์โควิดให้ สสนองตอบความต้องการของสมาชิกให้ มากที่สุด	เปลี่ยนจากระบบการจัดงบประมาณไปจัดซื้อ สิ่งของเครื่องใช้ (จากห้างร้านภายนอกชุมชน) แล้วมาจัดเป็น “ถุงบริจาค/ถุงยังชีพ” ซึ่งมี สิ่งของที่เหมือนกันไปบริการให้สมาชิก แต่ สมาชิก (ผู้รับ) มีความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเป็น “คูปอง” ใน วงเงิน 200 บาทต่อคน แล้วให้สมาชิกนำไป แลกซื้อสินค้าตามความจำเป็นของตนกับ ร้านค้าสวัสดิการของชุมชน	กองทุนฯ ร่วมกับกลุ่มออมทรัพย์ นำ งบประมาณมารวมกันเพื่อจัดทำโครงการ คูปองร่วมกัน

ลำดับ	กองทุน	การแก้ปัญหาของสมาชิก/ชุมชน	กลไกที่สร้างสรรค์	
			เครื่องมือ-เทคโนโลยี	การสร้างความร่วมมือ
3	ฉวาง	(งานพัฒนา) ปรับและพัฒนาการทำงานร่วมกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยกลุ่มออมทรัพย์ฯ เข้ามาร่วมเป็นกลไกสมทบในการทำงานสวัสดิการ	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จะทำหน้าที่ชำระเงินสมทบของสมาชิก แทนสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่มาเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ในขณะเดียวกันก็จะสมทบรายการค่าใช้จ่ายสวัสดิการเพื่อการต่าง ๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชนมีต่อสมาชิกในอัตราร้อยละ 50	กองทุนฯ ร่วมดำเนินงานกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ทั้งการจัดการรายได้ และการจัดการค่าใช้จ่ายสวัสดิการ

ด้านที่ 3 การจัดการประเด็นทางเศรษฐกิจและการสร้างรายได้ของสมาชิก

ลำดับ	กองทุน	การแก้ปัญหาของสมาชิก/ชุมชน	กลไกที่สร้างสรรค์	
			เครื่องมือ-เทคโนโลยี	การสร้างความร่วมมือ
1	รมณีย์	การแก้ปัญหาราคายางตกต่ำ และการพัฒนาคุณภาพน้ำยางจากการกรีดยาง (เพื่อสร้างข้อต่อรองเรื่องราคากับพ่อค้าคนกลาง)	รวมสมาชิกกองทุนเป็น “กลุ่มยางก้อนถ้วย” เพื่อกรีดยางและรวบรวมน้ำยางแบบมีคุณภาพ ไม่มีเปลือกตันยางเจือปน ไม่มีน้ำกรดเจือปน และเก็บล่วงหน้าก่อนกลุ่มเปิดทำการ 1 วัน	
2	หนองม่วง	สร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิก	จัดสร้างตลาดและแผงร้านค้าให้สมาชิกเช่าในราคาไม่แพง	

ด้านที่ 4 การประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ของชุมชนและท้องถิ่นเพื่อเพิ่มความสามารถในการพึ่งตนเอง (สร้างรายได้ของกองทุน)

ลำดับ	กองทุน	การแก้ปัญหาของสมาชิก/ชุมชน	กลไกที่สร้างสรรค์	
			เครื่องมือ-เทคโนโลยี	การสร้างความร่วมมือ
1	ทำงาน	เพิ่มช่องทางรายได้ของกองทุน เพิ่มจากการระดมเงินจากสมาชิกและเงินสมทบของภาครัฐ	จัดให้มีการประกอบการวิสาหกิจชุมชน 2 กิจกรรม คือ โรงงานน้ำดื่ม และร้านกาแฟ	ประสานความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล
2	บ้านสอง	เพิ่มช่องทางรายได้ของกองทุน เพิ่มจากการระดมเงินจากสมาชิกและเงินสมทบของภาครัฐ	จัดให้มีรายได้ในช่องทางอื่นเพิ่ม คือ (1) การระดมเงินประจำปี จากบริษัท ห้างร้าน และเครือข่ายภาคประชาชน (2) ประสานงานกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีเพื่อพัฒนาวิสาหกิจในชุมชนให้มีรายได้ และสามารถนำเอารายได้ที่เกิดจากการส่งเสริมมาสมทบให้กองทุนฯ	ประสานงานกับภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3	นาอ้อ	เพิ่มช่องทางรายได้ของกองทุน เพิ่มจากการระดมเงินจากสมาชิกและเงินสมทบของภาครัฐ	จัดให้มีรายได้จากร้านค้าสวัสดิการชุมชน	

ด้านที่ 5 การนำทุนความเข้มแข็งและการจัดการเชิงบูรณาการขององค์กรชุมชนไปร่วมแก้ปัญหาหนี้และความเดือดร้อน

ลำดับ	กองทุน	การแก้ปัญหาของสมาชิก/ชุมชน	กลไกที่สร้างสรรค์	
			เครื่องมือ-เทคโนโลยี	การสร้างความร่วมมือ
1	โพนทอง	แก้ปัญหาหนี้ในระบบ	ให้สถาบันการเงินชุมชน ธนาคารหมู่บ้าน (รวมทั้งธนาคารออมสิน) ทำหน้าที่เป็นผู้รับซื้อหนี้มาจากนายทุนเงินกู้ เพื่อให้สมาชิกผ่อนชำระ แบ่งเป็นหนี้เกี่ยวกับโฉนดที่ดิน และหนี้รายย่อย และเรียงลำดับตามลักษณะของความเดือดร้อน	ประสานความร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชน สถาบันการเงินชุมชน ธนาคารหมู่บ้าน และธนาคารออมสิน
2	ดงดินแดง	แก้ปัญหาหนี้ในระบบ และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนควบคู่กัน	นำเอาเงินกองทุนสวัสดิการชุมชนไปฝากกับวิสาหกิจธนาคารหมู่บ้าน โดยให้วิสาหกิจปล่อยกู้ให้แก่สมาชิกไปใช้จ่ายเพื่อการจัดการเศรษฐกิจตามสาขาอาชีพต่าง ๆ รวมทั้งระบบน้ำ (และพลังงานแสงอาทิตย์) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นและสร้างความสามารถในการชำระหนี้ที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะหนี้ในระบบ (นายทุนเงินกู้เอกชน)	ประสานความร่วมมือองค์กรชุมชน เช่น วิสาหกิจชุมชน ธนาคารหมู่บ้าน เพื่อจัดระบบทำงานร่วม
3	บางซุด	โรงเรียนแก้หนี้สินภาคครัวเรือน	อบรมพัฒนาความรู้เรื่องความจำเป็น-ไม่จำเป็นของการก่อหนี้ การพัฒนาอาชีพ และการออม	ประสานความร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชน

ลำดับ	กองทุน	การแก้ปัญหาของสมาชิก/ชุมชน	กลไกที่สร้างสรรค์	
			เครื่องมือ-เทคโนโลยี	การสร้างความร่วมมือ
4	คลองหินปูน	การแก้ปัญหาที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย	นำเอากองทุนสวัสดิการชุมชนไปร่วมเป็นหนึ่งในกลไกร่วมขององค์กรชุมชนที่รวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาที่ดินทำกิน กับภาครัฐ (รวมทั้งเอกชนผู้ถือครองเอกสารสิทธิ์) จัดตั้งกองทุนที่ดิน จัดตั้งสหกรณ์การเกษตร เพื่อใช้เป็นกลไกในการเช่า (และแบ่งปัน) ที่ดินของรัฐ ที่มีการเจรจาแล้ว มาจัดสรรให้แก่สมาชิก	ประสานงานกับสภาองค์กรชุมชน กองทุนหมู่บ้าน กองทุนที่ดิน ประชารัฐ 9 และหมู่บ้านพอเพียง
5	กุตรัง	การแก้ปัญหาที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย	นำเอากองทุนสวัสดิการชุมชนไปร่วมเป็นหนึ่งในกลไกร่วมขององค์กรชุมชนที่รวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาที่ดินทำกิน กับภาครัฐ จัดตั้งวิสาหกิจชุมชน จัดตั้งสภากุตรัง เป็นกลไกทำงานเพื่อการต่าง ๆ	ประสานงานกับสภาองค์กรชุมชน และประสานงานกับ อบต.

ด้านที่ 6 การพัฒนาทุนทางสังคม (Social Capital Performance)

ลำดับ	กองทุน	การแก้ปัญหาของสมาชิก/ชุมชน	กลไกที่สร้างสรรค์	
			เครื่องมือ-เทคโนโลยี	การสร้างความร่วมมือ
1	นาโก	(งานพัฒนา) เป็นการพัฒนาชุมชนโดยบทบาทของกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นกลไกริเริ่ม ขยายไปสู่กิจกรรม/โครงการอื่น ๆ ที่เป็นการแก้ปัญหาของชุมชน เช่น กองทุนพัฒนาอาชีพ การจัดซื้อเกลือไอโอดีนซึ่งเป็นงานร่วมกับ รพ.สต.ในการแก้ปัญหาด้านสาธารณสุข การดำเนินงานตามโครงการบ้านพอเพียง และกิจกรรมถนนสายบุญ	เป็นการพัฒนาชุมชนโดยบทบาทของกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นกลไกริเริ่ม โดยนำเอาความเกื้อกูลและความเป็นวัฒนธรรมภูไท มาใช้เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนร่วมกัน	

ด้านที่ 7 การบูรณาการความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อร่วมจัดการปัญหาในชุมชน

ลำดับ	กองทุน	การแก้ปัญหาของสมาชิก/ชุมชน	กลไกที่สร้างสรรค์	
			เครื่องมือ-เทคโนโลยี	การสร้างความร่วมมือ
1	ทำงาน	แก้ปัญหาด้านการเกษตรต่อเนื่องจากการประสบภัยพิบัติน้ำท่วมใหญ่ปี พ.ศ. 2554 และการพัฒนาระบบพื้นฐานงานด้านการเกษตร	จัดตั้งกองทุนหมุนเวียน และการจัดโครงการกู้ยืมสำหรับการขุดเจาะบ่อบาดาลเพื่อการเกษตร	ประสานความร่วมมือกับกองทุนไอบหยกของบริษัทไอบหยก ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนเข้ามาร่วมฟื้นฟู
2	ที่วัง	(งานพัฒนา) สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการดำเนินงานตามโครงการจัดการขยะชุมชน	การดำเนินงานตามโครงการคัด แยก แลก ยืม ซึ่งเป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน แยกขยะเปียกไปใช้ทำปุ๋ยอินทรีย์ และแยกขยะแห้งไปจัดการตามแนวทางของการรีไซเคิล	ประสานความร่วมมือกับบริษัท เอส อี โค เซอร์วิส จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทภายใต้การสนับสนุนของเครือ SCG

ด้านที่ 8 การขยายบทบาทเชิงรุกต่อประเด็นทางสังคมเป็นงานสวัสดิการชุมชน

ลำดับ	กองทุน	การแก้ปัญหาของสมาชิก/ชุมชน	กลไกที่สร้างสรรค์	
			เครื่องมือ-เทคโนโลยี	การสร้างความร่วมมือ
1	บางหลวง	มุ่งต่อการจัดการแก้ปัญหาการติดเกม และการใช้เวลาของเยาวชน ตามประเด็นทางสังคมของชุมชน	ริเริ่มกิจกรรมสำหรับเยาวชน ซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชน จำนวน 9 กิจกรรม	ประสานความร่วมมือกับวัด ร้านอาหาร และภาคส่วนต่าง ๆ ของชุมชน

รายนามคณะทำงาน

โครงการสังเคราะห์ชุดความรู้กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสู่การยกระดับเป็นนวัตกรรมสวัสดิการชุมชน

1. นายสิน สีสวน
2. ดร.สุนทร คุณชัยมั่ง
3. นางสาวพิมพ์ชฎา ธนกุลดำรง
4. นางสุภาณิตร จุ่มผา
5. นายपालิน อารังรัตนศิลป์
6. นางสาวดวงเนตร วรโยธา